Täna 8 lehekülge

Sakala.

ASUTANUD C. R. JAKOBSON A. 1878.

ILMUB KOLM KORDA NÄDALAS:
teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval
Sakala Kirjastusühisuse väljaandel.
Päätoimetaja vann. adv. K. Baars.

Toimetus Viljandis, Lossi uul. nr. 22, Sakala Panga majas, 2-sel korral.
Toimetuse kõnetunnid kella 10—12 p.

Toimetuse telefonid: üldine 31, trükikojas ja talituses 231, päätoimetaja kabin. 3 ja kort. 97, toimetaja A. Loeris, kabin. 261 ja korteris 251.

Tarvitamata käsikirju alal ei hoita.

Hinnata kaasandeks poole aasta ja pikema aja tellijatele põllutöö ajakiri „Uus Talu"

Üksiknumber 5 senti

Talitus Viljandis, Lossi uul, 22, Sakala Panga majas, alumisel korral.
Talitus on avatud iga päeva kella 8—17, lehe ilmumise päeva eelõhtul ka kella 20—23. Pühapäeviti on talitus kinni.
Talituse telefon 231.
Tellimise hind: 1 kuu pääle 60 snt., 2 k. — 1 kr. 20 snt., 3 k. — 1 kr. 60 snt., 6 k. — 3. kr. 10 snt., 12 kuu pääle 6 kr. 10 snt. Välismaale 1 kr. 20 snt. kuus. Aadressi muutmine 15 senti.
Kuulutuste hind: kuulutuseküljel — 4 snt., 1-sel lhk. — 8 snt., tekstis kuulutusekirjaga — 10 snt., tekstis tekstikirjaga või eriliste tingimustega paigutamise suhtes — 12 snt. iga mm ühel veerul. Välismaalised 100 prots. kallimad, värvilised erikokkuleppel. Kuulutusi võetakse talituses vastu lehe ilmumise eelpäevadel ainult kuni kl. 3-ni p. l., teistel päevadel talituse lahtiolekuaja lõpuni.

Aadress kirjadele ja rahasaadetistele: „Sakala", Viljandis, postk. nr. 32.

Nr. 24 | Viljandis, laupäeval, 23. veebruaril 1929. | 51. aastakäik

Iga raadioturule ilmuv uudis saab meie äri juurde koondatud raadioeriteadlaste ja asjatundjate poolt põhjalikult järele proovitud — meie oludele kohaselt täiendatud ja siis juba kõigile kättesaadava hinnaga müügile lastud.

Meie hüüdsõna ei ole: „Ära akkumulaator ja anoodpatarei". Need kaks on väga tarvilikud eriti just maal, ei ole ka kaaluvat põhjust ligemal ajal nende ärajätmiseks. Oleme küll seejuures oma tõsist tähelepanu pööranud just aparaatide ehitamisel arvestades seega, et lähemal ajal avatakse uus jõukullane ringhäälingu jaam, mis eriti just nõuab selektiivsust, puhtust ja tugevust muude jaamade kuulamiseks — see on siht millega meie sammume

esikohal.

Selle tõenduseks olgu II. raadionäitus, kus meie väljapanekud said hinnatud

kolme I. auhinnaga

LR. V. 5 lamb. ap. — I. auhind — kuldauraha
LR. IV. 4 lamb. ap. — I. auhind — hõbeauraha
pöördkondensaator — I. auhind — hõbeauraha

Laos saadaval kõiksugu raadio-saate ja vastuvõtte lampe, mikrofone, mikrofon-kõvendajaid ja igasugu raadiotarbeid.

Grammofone ja plaate suures valikus.

Hinnad võistluseta. Järelmaks võimalik.

O/Ü. „RADION"

Tallinnas, Harju tän. 34, kõnetr. 12—10.

Nõudke meie hinnakirju. Nõudke meie hinnakirju.

21. veebruarist s. a. avatud Eesti Kunstimuuseumi loterii

Kr. 100.000.— Peavõit Kr. 10.000.— Pileti hind Kr. 1.—
Loosimise tähtpäev — jaanipäev.
Loositähtede ostmine ja müümine võimaldatud kõigile, kõigile.
Aadr.: Tallinn, Kadrioru loss. Tel. 43—80.

Müüjad on osanikud tulus. Preemiad müüjatele üle Kr 8.500— väärtuses. Müüge kiirelt, siis võidate kindlasti. Iga 10 pileti hind mis tasutud meie kassasse annab võimaluse osavõtuks kiiruse-preemiate loosimisest

Esimesed 200 kümnekroonilist võidavad kindlasti igaüks. Järgmistel võimalused pisut aga õige pisut väikesemad.

Preemiad kiiruse pealt: üks nael puhast kulda ja 416 muud suureväärtuslikku eset.

Iga raamatukese hind — mitte üle 5 pileti (Teie õnn, kui poolikus raamatu müügiks saate!) annab ühe võimaluse osavõtuks teisest loosist (kiiruse-preemiatest osavõtnud piletid võetakse arvesse ka siin). 5 istmel. sõiduauto ehk veoauto ehk rehepeksugarnituur petrooleumimootoriga, ametniku aastapalk või pianiino ja 98 muud kõrgeväärtuslikku eset.

Kes preemiaid siiski ei peaks soovima ja vähemalt 10 pil. müüvad, võivad saada: esimese 3 tähe pealt — 5% ja kõigi järgmiste pealt 1%.

Loositähtede tellimise ja rahasaatmise lihtsustamiseks on saadaval kõikides postiasutustes maksuta rahasaate kaardid, millele kirjutada tarvitseb ainult loositähtede arv, summa ja saatja nimi.

Et kõikidele rahasaatjatele Tallinnas kui ka mujal ühesuurusi võimalusi luua kiiruse-preemiate omandamiseks, võetakse esimesed päevad kuni 24. skp. raha vastu ainult postiteel. Isiklikult äratoodud raha muuseumi kantseleis kuni tähendatud ajani vastu ei võeta.

Eesti jäälõhkuja Danzigi sadamas.

Ühendus Saksamaaga rahuldaw, kuid raske on pääseda Inglismaale.

Eesti toetab aineliselt laewade päästmist.

Neljapäewal saawutati lõplik kokkulepe poolakatega jäälõhkuja „Tasuja" rentimises Danzigi sadama puhastamiseks. Telegraafiteel saadeti mereasjanduse päävalitsusele esimene osa jäälõhkuja töötasust — 400 naelsterlingit.

Samal päewal hakati tegema ettewalmistusi „Tasuja" wäljasõiduks Tallinnast ja kella 6 paiku lahkus laew sadamast ning esus teele Danzigi poole. Kui merel ette ei tule suuremaid raskusi, siis on oodata, et „Tasuja" jõuab Danzigi laupäewa õhtupoolikul. Danzigi sadamas töötamise eest makstakse „Tasujale" 6 naelsterlingit tunnis. Kokkulepe on sõlmitud 10 päewaks, mille eest poolakad maksawad 600 naela.

Wõi ja peekoni wäljawee korraldamise asjus oli möödunud neljapäewal mereasjanduse päävalitsuses uus nõupidamine, kus jõuti otsusele, et praegu on olukord juba lahenenud ja meil ei olegi niipalju kaupa wälja wedada, kui laewad sundawad pääle wõtta. Praegusel silmapilgul on ühendus Saksamaaga rahuldaw, kuid Hulli wõi Londoniga on ühenduse loomine palju raskem. Peeti soowitawaks, et selle ühenduse jalulesseadmiseks Eesti püüaks jääs kinniistuwatele laewadele abi anda. Kuna meie kuidagi ei saa saata oma jäälõhkujat „Suurt Tõlli" Saksa wetesse, siis arwati, et Eesti toetab abiandmist aineliselt.

Jooge ainult

MODERN

Laup., 23., pühap., 24. ja esmasp., 25. weebr. Suurejooneline kahekordne eeskawa kuulsa lawastaja Joe May suurteos

„DAGFIN"

(Mäeharjad kaitsewad armastajaid). Põnewaw eludr. Werner Schell'i kõmulise rom. järele 12 waatuses.

Mida kirjutab lawastaja ise „Dagfinist: Walisin paljude hulgast selle ainult, sest ta sisu on wõrratu täiuslikes tüübes, ärritawais effektes ja wabustawais juhtumustes, mis tisub kaasa nii publikut kui ka lawastajat ennast. Ei ühestki filmis sent pole inim hinge omadusid leidnud nii loomulikku ja arusaadawat tõlgitsust kui „Dagfinis". Film kangel. saatus wapustas mind ja minu kaastöölist mõjuwalt. Olen weendunud, et austatud publikule saab osaks saama elamus. Joe May.

Pääosades haruld. kooseis tuulsad näitl.: Marcella Albani, Paul Richter, Nen-Sön-Ling, Aleksander Murski, Mary Johnson, Paul Wegener, Ernst Deutsch, Alfred Gerasch.

„Ülikooli uhkus" Ütlõbus farss 8 jaos. Pääosas Richard Dix. | Algus iga päew kell 7 ja 9 õhtul sissemineк igal ajal, pühapäewal kell pool 4 p. l.

Laup., 23. weebr. kell pool 6 p. l. rahwa- ja lasteetendus „Kiff ja Raff lendurid". Pöörane farss 8 jaos. Kõigile 10 senti.

Kogumehed loobusid töötakistusest

Talumajandusnõuande seadus wõeti 1. lug. wastu.

Wiis tundi keelte janti. K. Tonkmanni püksid.

(Meie alaliselt kirjasaatjalt Riigikogus.)

Keelepeksmine Riigikogus kestab edasi endise hooga. Neljapäewal waieldi 5 tundi selle iseenesest lihtsa asja pärast, aga lõpule weel ei jõutud. Anti juurde weel nut soola, puistati juurde ka loorbreid ja supp aina keeb.

Esimesena hakkas keeltepaja alla neljapäewal tuld tegema H. Martinson, kelle süütust küsimusest kogu see wärk oma algus sai.

Tema muidugi räägib keskmise kodaniku seisukohalt. Aga et ta ise käsitöölisena töötanud 14 riigis, siis peab keeltest ka lugu. Soowitab ära õppida nelja keelt: wene, saksa, inglise ja prantsuse. Et aga see hästi wõimalik pole, meie aga pidawat 15 a. pärast ikkagi asetama koolidesse wene keele, siis soowitab tema juba nüüd wõtta rahwakoolides esimeseks keeleks wene keele.

Praeguse walitsuse imelikud teed.

Rkl., end. haridusminister A. Mõttus (tööer.) tuletab haridusminister L. Johansonile meelde endisi aegu. Ütleb, et kui minister peab omaaegset haridusministrit A. Weidermani murrangu tegijaks keelte alal, siis ta eksib. Juba 1922. a. andis tolleaegne haridusminister korralduse, mille järele saksa keel seatakse 4. ja 5. klassis esimeseks wõõrkeeleks.

Mis puutub eelmise walitsuse sammudesse wõõraste keelte alal, siis kerkis walitsuse tegewuse aegadel tarwidus algkoolide õppekawade järgi ja ühenduses sellega ka keskkoolide uute õppekawade ettewalmistamine. Kuna õppekawad mahutawad endasse ka wõõraid keeli, siis oli loomulik, et keele küsimus tõusis päewakorrale täies ulatuses.

Küsimus tekitas läbirääkimisi mitmesuguste ringkondadega. Selle juures on ülikool asunud seisukohale, et antagu temale keskkoolidest inimesi, kes wähemalt ühte wõõrast keelt korralikult oskawad.

Kõik saadud andmed töötati läbi ja seati wastawad kawad kokku, mis mitmes tükis lähewad lahku senistest kawadest. Olulisemaks lahkuminekuks on see, et wõõraste keelte kohta on märgitud inglise wõi saksa keel, kusjuures seletustes on juttu ainult inglise keelest, kuna saksa keelt nimetatakse waid möödaminnes. Selliselt on õppekawad maksma pandud käesolewa õppeaasta alul.

Läinud aasta 3. now. tegi siis walitsus põhimõttelise otsuse, et meie koolides tuleb asetada esimesele kohale inglise keel. See oli põhimõtteline otsus, mille teostamine pidi sündima järkjärgult. Milleks oli tarwis seda otsust muuta üleöö, jääb arusaamatuks.

Kuidas on olukord praegu?

Kuidas on seminarides, kus inglise keele tundide arwu suurendatakse saksa keele tundide arwul, kas tuleb sääl nüüd muudatus? Kõik see wõib halwasti mõjuda keelte õpetamise pääle.

Öeldakse, et kõik läheb rahulikult. Seda ütlewad ametlikud aruanded ja õpetajad. Huwitaw on kuulda, mis ütlewad selle kohta need, kes kõiki muudatusi oma nahal tunda saawad — õpilased? Awalikult on nad seisukorda hinnanud kui wirrwarri. Puudub igasugune kindlus keelte õpetamise alal.

Wäga imelik on olnud ka praeguse walitsuse kõikikute liikmete arwamine. Üks on öelnud, et inglise keel ei kõlba esimesele kohale, kuna puuduwad õpetajad. Teine oli kaewanud, et kui oleks jäänud maksma eelmise walitsuse otsus, siis oleks tulnud paugu päält muuta õppekawad. Kulus palju waewa selleks, et selgeks teha, et niisugust tarwidust ei ole.

Hariduspoliitiliselt on eelmise walitsuse otsusel suur tähtsus ja kui nüüd tehakse ekslsamm, siis annab see end raskelt tunda.

A. Mõttus toob näiteid, mis tõendawad, et isegi Saksamaal on kergem toime saada inglise keelega, kui saksa keelega juhtumisel, kui tegemist on mõne rahwuswahelise koosolekuga.

Mis puutub wäitesse, et meil puhtsisemaaliselt saksa keel tähtis on (J. Laidoner: salongi keel), siis toob kõneleja näite, millest selgub, et teenistuse saamisel on eesõigus neil, kes walitsewad inglise keelt. Saksa keelt nõutakse eestlastelt ainult kadakasakste ärides ja ettewõtetes.

Kõige sellega ei ole tahetud öelda, et peaksime saksa keele litsuma tagaplaanile. Temale jääb ikkagi oma koht meie koolides.

Wälisminister kaitseb praegust olukorda.

Kurjad keeled rääkisid ammugi juba, et eelmise walitsuse otsuse tegemisel mängis suurt osa praegune wälisminister J. Lattik. Kuna ta neljapäewal õige kurja kõne pidas praeguse walitsuse otsuse kaitsmiseks, siis näib kurjadel keeltel olewat õigus.

J. Lattik tahtis näha A. Mõttuse erakorralises teadaandes tahet walitsust kukutada, sest tema ja endine riigiwanem tulid wälja niisuguste seletustega, mis ei tähenda midagi muud, kui oma politika kaitsemist ja hoopide jagamist eelkäijatele ja järeletulejatele.

Kõneleja satub ägedalt kokku J. Tõnissoniga, pidades kahekesi sõnawahetust. Wahepääl aga rüüpab ta wett, mille pääle kogumees J. Hünerson sähwab: „Teie peaksite alati suus hoidma külma wett".

Edasi seletab J. Lattik, et nüüd walitsuse süü seisab selles, et ta oma eelkäija salajase otsuse jättis teostamata. Uus walitsus leidis selle otsuse ja sai aru, et eelmine walitsus ei julgenud asuda otsuse täitmisele.

Kõnelejale hüütakse: Ja nüüd räägib wälisminister.

Peab wäga halwaks, et küsimus on wiidud poliitilisele pinnale, on tehtud orientatsiooni küsimuseks (J. Laidoner: „Just peab tegema orientatsiooni küsimuseks).

J. Tõnisson: „Haokood ja turbamaad wõib suureks küsimuseks teha."

J. Lattik: „Mina arwan, et sellest haokoost kuluks mõnele wanale mehele midagi ära wõtta."

J. Tõnisson: „No, seesugust ükeannetust pole end. haridusminister kunagi tarwitanud."

J. Lattik: „Niisugust jämedust ei ole keegi tarwitanud, kui endine riigiwanem!"

J. Tõnisson: „Missugust jämedust?"

J. Lattik: „Mispärast end. riigiwanem neid haokoosid ei annud ja et nüüd teised andsid, siis ollakse kadedad selle pääle."

J. Tõnisson: „Need mehed, kes haokoodest elawad, ei saa poliitikat teha."

Wälisminister arwab lõpuks, et end. walitsuse otsuse teostamine oleks toonud suuri raskusi.

Saksa kultuur kitsarinnaline.

Th. Tallmeister (tööer.) leiab, et ei tohi lasta silmast lõppsihte, kuhu püüab meie rahwuskultuuriline ühiskond. Selles mõttes on keelel suur tähtsus, sest keelega omandame meie rahwa paremused.

Mis puutub nüüd Saksa kultuurilisesse ühiskonda, siis on see kitsarinnaline, ennast ülistaw. Minnakse isegi nii kaugele, et ristiusku nimetatakse „Saksa ristiusuks", Jumalat „Saksa jumalaks". Sarnast asja ei tunta anglisaksi kultuurilmas, kus hinnatakse üldinimlikke wäärtusi.

Sellepärast ei tule meil palju walida. Ei pea paika ka wäide, et inglise keele omandamine on raske.

Andke aga wene keelt.

Petserimaa sots Ugai soowitab wene ja saksa keelt, sest need maad on meil ikkagi kõige lähemal.

Kirjutage „jumal" suure tähega.

Kristlane L. Nandkepp ei pea raskeks, kui algkoolides õpetatakse esimese wõõraskeelena saksa keelt ja keskkoolides inglise keelt.

Arwab siis, et anglisaksi kultuur on meile wäga wastuwõetaw, eriti ka usuelule. Inglismaal kirjutatakse „jumal" isegi ajalehes suure tähega. Oleks hää, kui see kultuur ka meil nii palju mõjuks, et „jumal" kirjutatakse suure tähega.

Esitatud wormelite kohta sõna wõttes, tähendab haridusminister L. Johanson, et A. Mõttuse wormel sisaldab mõtteid, mis temalegi omased, nimelt, et keelte küsimus otsustatakse seadusandlikul teel.

J. Laidoner pooldab inglise keelt, sest seda keelt õpib praegu suure hoolega kogu maailm. Isegi meie katoliiklased saksladed ja ka Nõuk. Wenemaa.

Küsimusega ei jõuta lõpule. Koosolek lõpetatakse kell 3,30.

Teine koosolek

algab kell 6,20 p. l.

Sellel koosolekul oodati töötakistuse jätkamist kogumeeste poolt, sest eelmise koosoleku lõpul korraldatud nõupidamisel ei saawutatud kokkulepet rühmade wahel talumajandusnõuande seaduse asjus. Selle tõttu wõeti ka nim. seadus päewakorra kokkuseadmisel esimeseks punktiks.

Teise koosoleku alul aga tegi asunik Juks ettepaneku, wõtta esimeseks punktiks seemnewilja eelkrediidi awamise seadus. See oli üllatuseks. Nähtawasti olid asunikud ümber mõtelnud.

Selle järgi, kui wõetakse wastu riigiteenijate wanadustasu seadus 3. lugemisel, tuleb arutusele

talumajandusnõuande seadus.

Sõna wõtab A. Jürman (kogum.) ja teeb ettepaneku määrata 20 min. waheaega. (Hüüded: Kas obstruktsioon läheb lahti?) A. Jürman ütleb, et ta ettepaneku teeb tõsiselt. Koalitsioon on ühes asjas wastu tulnud ja nüüd olewat tarwis kaaluda, kas ei leitaks mingit wäljapääsu teise tülikusmuse kohta.

Nähtawasti on aga kogumehed ise juba wäljapääsu leidnud: neil on walmis mingi erakorraline teadaanne, mis peab etendama suitsukatte osa töötakistusest taganemisel.

Selle erakorralise teadaande kannab pärast waheaega ette kogumees M. Martinson. Ta sisaldab tuntud sõnu wägiwalla tarwitamisest põllumeestekogude kallal. Teadaanne lõpeb sõnadega, et kui tahetakse teostada wõimuakti, siis tehtagu seda ja kantagu wastutust.

Selle järgi wõib Tonkman oma eelmisel töötakistuse koosolekul pooleli jäänud kõnet jatkata. Kuid ta loobub sõnast.

Pärast aruandja lõpusõna, wõetakse seadus 1. lugemisel wastu.

Algab rahulik töö.

Sotsiaalkomisjoni antakse

põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse maksmasetuks tunnustamise kohta.

Waidlusteta wõetakse 3. lugem. wastu sõjakohtute seaduse muutmise seadus.

Waidlusi tekitab

wabariigi walitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus wõi n. n. seitsme ministeeriumi seadus.

Sotsialist A. Jõeäär teeb ettepaneku kaotada iseseisew teedeministeerium, pannes ta ülesanded majandusministeeriumi pääle. Samuti tuleb kaotada iseseisew wälisministeerium, pannes ta ülesanded riigiwanema pääle.

Sotsialist J. Kleesment peab tarwiliseks jääda praeguse ministrite arwu juurde wõi wähemalt jätta iseseiswaks töö-hoolekandeministeerium. Teeb wastawa ettepaneku.

Rahwaerakondlane J. Tõnisson räägib isikliкust seisukohast, pidades ministeeriumide numberkorraldamist antud kujul ebaõnnelikuks. See ei anna mingit kokkuhoidu, küll aga takistab walitsuse aparaadi korralikult funktsioneerumist.

Ta ei tee ettepanekuid.

Pärast aruandja wastuwaidlusi, wõetakse wastu J. Kleesmendi ettepanek, kuna Jõeääre parandused lükatakse tagasi.

Edasi ei tule enam palju rääkimist. Ainult J. Kleesment teeb parandusettepanekuid töö-hoolekandeministeeriumi säilitamiseks ja L. Johanson seletab, et kui seadus wõetakse wastu antud kujul, siis on see surmahoop Eesti ja Saksa kindlustusele.

Seaduse arutamine jääb pooleli.

Lõpeb koosolek kella ½10 paiku õhtul.

K. Tonkmani pükste jutuga.

Nimelt on „Rahwa Sõna" kirjutanud, et K. Tonkman öelnud wanematekogus, et „nüüd ejame püksid maha ja näitame teile."

K. Tonkman seletab kõnetoolilt, et asi olnud teisiti. Wanematekogus rõhutanud J. Seots, et talumajandusnõuande seadus on põllumeestekogude rühmale täiesti wastuwõtmatu. Selle pääle ütelnud A. Anderkopp: „Kas peame siis nüüd teie ees püksid maha wõtma." Tema wastanud: Meie ees ei tarwitse teie pükse maha wõtta, sest meil pole huwi waadata teie tühje pääse."

Trükitöid walmistab
Sakala Trükikoda Wiljandis. Tel. 2-31

Tagasihoidlik aastapäewa pühitsemine.

Sõjawäe paraadid jääwad ära.

Peetakse aktusi ja jalutuskäike.

Wabariigi 11. aastapäewa on otsustatud pidada waikselt ja tagasihoidlikult. Ei ole ka mõtet iga aasta selleks kulutada suuri summasid ja korraldada suuri pidustusi. On loomulikum, kui suuremad pidustused korduwad pikema aja järele. Päälegi on tänawu kitsas aasta ja raha ei ole pidustuste pääle kuskilt leida.

Ühenduses sellega on wabariigi walitsus otsustanud, et wabariigi 11. aastapäewal, 24. weebruaril jääwad ära kõik suuremad pidustused. Ka sõjawäe ja kaitseliidu paraadid jääwad pidamata. Aastapäewa puhul korraldatakse aktused ja sõjawäe jalutuskäigud diwiisiülemate äranägemisel, wastawalt kohalikkudele oludele.

Ratsarügemendi raha saadi kätte.

Leitnant Endi oli raha peitnud Raadi mõisa palgiwirnade wahele. Riigi kahju umbes 180.000.

Wargus põhjalikult ette walmistatud.

Ratsarügemendi rahawaras leitnant Endi tunnistas kolmapäewal üles, et ta esialgsed seletused warguse kohta ei wasta tõele. Ta awaldas soowi, et kohale kutsutakse pääle kohtu-uurija ka rügemendi ülem Bassen-Spiller ja lubas siis anda uusi seletusi selle sündmuse kohta.

Kui rügemendiülem kohale tuli, seletas leitnant Endi, et ta warguse toime pannud majandusliku kitsikuse tõttu. Tema kaaslaseks selles loos ei olewat aga olnud keegi Tsherepowitsh, nagu Endi alul seletas, waid keegi teine isik, kelle nime ta ei soowi nimetad. Suurema summa kadunud rahast olewat ta peitnud Raadi mõisa juurde ja on nõus selle wälja andma, kui kohale sõidawad temaga ainult kohtu-uurija ja rügemendiülem. Kolmekesi sõidetigi autoga kohale.

Raadi mõisast leitigi kiwimüüri ja palgiwirna wahelt maa sisse kaewatud tsinkplekist kast. Kast wõeti mulla alt wälja ja selle seest wõeti wälja rügemendi kohwer. Ilma kohwri awamata kohal sõideti rügemendi staapi, kus asuti summa selgitamisele.

Kohwrist leiti 1.997.975 senti. Kastist leiti weel Endi portfell ja kassawõtmed, mis Endi esmalt ütles temalt ära röówitud olewat.

Riigikontroll on wahepääl kassa puudujääki selgitanud ja leidnud, et see on üle 2 miljoni sendi. Pääle suurema summa kättesaamist on riigi kahju weel umbes 180.000 senti.

Nagu nüüd selgub, on Endi kuritööd juba ammu ja põhjalikult ette walmistanud. On lastud teha tsinkplekist kast, mis wastab mõõtudelt täiesti rügemendi kohwrile. Ka oli raha Raadi mõisas nii hästi ära peidetud, et pääle asjaosaliste seda keegi leidnud ei oleks.

Nähtawasti olid Endil kaaslased, kellega ta kuritegu ette walmistas ja raha ära peitis, kuid seni pole Endi weel oma kaaslasi wälja annud.

Joodi suhu ja kirwega säärde.

Loodis simuleeris teenijatüdruk röówimist, kuid kukkus sisse.

Manööwer kojusõiduraha hankimiseks.

Loodi wallas Tinnikurus Wanausse talu peremees Johan Weski sõitis Tallinnasse, põllumeeste kongressile. Tallu jäid ainult perenaine, tütar ja Petserimaalt päritolew teenija Ewdokia Kõli. Hommikul, mil peremeest jälle koju tagasi oodati, sõitis perenaine piimakoormaga meiereisse ning tütar läks Loodi jaama isale wastu. Koju jäi seega ainult teenija Kõli.

Kui peremees jaamast tütrega tagasi jõudis ning tuppa astus, awanes ta silmile täieline Soodom ja Komorra. Tuba oli täiesti segamini puistatud, põrandale wedelesid maas kaustikud, püssid, wokiwaremed, puss, kirwes, ümberpaisatud laud, purukslöödud n. n. „terwiseseene" purk ja kõige selle krempli keskel lamas teenijatüdruk. Ta oli nähtawasti minestuses, kuid hiljemini selgus, et minestus see küll polnud, aga Kõli ei saanud rääkida, kuna talle suhu oli kallatud mingisugust pruuni wedelikku. Kindlas arwamises olles, et majas toime pandud põhjalik röówimine, sõitis peremees Mustla alewisse ja kutsus kohale politsei ja arsti. Wiimane waatas teenija läbi ja leidis, et tema kõnelemiswõime pole kaugeltki kadunud, kuigi talle suhu walatud nõrka joodilahu. Ka teenija sääres olew haaw osutus ainult kriimustuseks. Samal ajal saabus kohale ka Wiljandist wäljasõitnud kriminaalametnik.

Toast leiti kirwes, mille tera oli koos werega. Samuti ka puss oli werine. Lähemal juurdlusel selgus, et nii kirwed kui ka puss ja toas maas wedelewad püssid olid pärit talust. Teenija saapasäärtel leiti umbes 20 märki, mis tekkinud nähtawasti katseteist kirwega end kergesti haawata. Kõik märgid lubasid igatahes oletada, et terwe see röówimine oli simuleerimine teenija enese poolt. Kõli punnis aga kaua wastu ja alles teisel hommikul tunnistas oma komöödia üles. Alul seletas ta, et tahtnud parajasti sigadele põhku alla wiskama minna, kui toauksel temast mööda tormanud mingisugune must kogu — „ei saanud aru, kas oli mees, naine, hobune wõi kass", nagu Ewdokia ise tähendab. See salapärane kogu annud talle „lahmaka". See „lahmakate" sadu kestnud toas ühtepuhku edasi ja saladuslik kogu hakanud muudkui toas purustama. Siis saanud tema jala pihta koguni kirwega ühe „lahmaka" ja minestanud ära. Pärast, nähes, et asi tuleb ikkagi õiges walguses nähtawale, seletas Kõli, et tema ikka ise olnudki see röówel. Tahtnud Petserimaale sõita, kuid raha polewat sõiduks olnud. Siis otsustanud seda ise hankida, simuleerides röówimist. Wõtnud siis endale lahjendatud jooti peremehe pudelist suhu ja määrinud ka näo joodiga. Kirwega saanud ka jala weriseks ja werega määrinud kirwetera ning pussi, et asi oleks hästi „werine" ja tõenäoline. Raha saanud ta majast kokku 7600 senti ja selle peitnud seinaprao wahele. Kriminalisti nõudmise pääle tõi ta säält raha jälle wälja, sest teiste käed ei mahtunud prakku rahale järele.

Ewdokia Kõli on 28 aastat wana. Wanausse talus teenis ta ainult söögi eest. Et ta palka ei saanud, siis ei jäänud talle muud teed kojusõiduraha hankimiseks, kui seda muretseda wildakul teel. Kuid politsei on juba niisugune, et isegi simulatsioonimeistrite knihwid selgeks teeb ja nii ei pääsenud wilumatu Petseri neiu oma kawatsusega kaugeltki mitte läbi.

Mitmesuguseid äpardusi,

õnnetusi ja kuritöid linnas ja maal.

Julge mees. Köstri tänawal elutsew Arnold Raba sõitis üleeile woorimehega otsekohe politseilossi ette, astus jaoskonda ning teatas lühidalt, et temal pole woorimehele maksta pennigi raha ja olgu nüüd politsei nii lahke ning õiendagu tema arwed. Kui politsei sellest jutust midagi kuulda ei tahtnud, hakkas ta jaoskonna kantseleis lärmitsema ja rahu rikkuma. Kui talle märkus tehti ning tähelepanu selle pääle juhiti, et tema lärm ametnikke töö juures segab, siis kukkus Raba ametnikku suure suuga sõimama ning laskis lendu terwe seeria igasuguseid ebawiisakaid sõnu. Wiimaks likwideeriti see lugu sellega, et mees toimetati talle kohasemasse paika ning seati kokku protokoll.

Ütles „lits" ja „waras". Tartu tän. nr. 55 elutsew Anna Leisson andis politseile üles, et temaga ühes majas elutsew Johan Amberg on teda sõimanud igasuguste rumalate sõnadega ja muuseas öelnud isegi „lits" ja „waras". Need sõnad on haawanud Anna Leissoni au ja ilma politsei abita ei saa seda au enam jalule seada.

Hobune sõitis auto nässu. Wiljandi wallas Orika talus elutsew Jaan Urus sõitis Wiljandi autole nr. 15, mida juhtis Paul Litter, selga. Sellest kokkupõrkest purunesid auto klaasid, üks latern ning porilaud. Hobune suurt wiga ei saanud. Jaan Urus, kes hobust juhtis, oli silmanähtawalt joobnud. Kui suure kahju hobune autole tegi, seda ei saanud autojuht otsekohe kindlaks teha, kuid just need kahjud wäikesed ei ole

Auto sõitis wastu posti. Lossi tän. nr. 9 maja kohal sõitis üleeile Wiljandi sõiduauto nr. 9 wastu telefoniposti. Auto sai wähemaid wigastusi, postil pole suuremat wiga midagi.

Tuli kirikust ja jäi hobuse alla. Mõisa teel nr. 8 elutsew Kadri Ruut käis palwepäewal kirikus. Kui ta parajasti kirikust kodu poole tuli, siis jäi ta teel hobuse alla. Hobust juhtis keegi tundmatu mees, kes kõwasti wiinaauru all oli ning selle tõttu õige kiiret sõitu harrastas. Kadri Ruut sai jalast wigastada, kuid maamees ei pöörnud sellele mingisugust tähelepanu, waid kihutas suure hallooga edasi.

Salakütilt wõeti püss ära. Leola tän. elutsew Johannes Silbermann teatas politseile, et Wiljandimaa riigimaade walitseja Mankin on tema juurde saatnud ühe eestlaetawa üheraudse püssi, mille Mankin on ära wõtnud ühe salaküti käest, kes Pärsti wallas, Risti metsas ilma loata jahti pidanud.

Jätsid isikutunnistused panti. Lossi tän. 16 elaw Johannes Jänes teatas politseile, et 15. weebruaril jätsid Wiljandi linnas elawad Walter Taalmann ja Arnold-Aleksander Raba oma isikutunnistused tema ja Simoni kauplusse, kust nad olid kaupa wõlgu wõtnud. Isikutunnistused jäeti siis wõla pandiks poodi, sest mehed lubasid raha kindlasti 19. weebruariks ära tuua. Kuid nüüd on tähtpäew juba ammu möödas ja weel ei ole tähendatud isikud poodi isikutunnistusi wälja lunastama tulnud. Nüüd paluwad kaupmehed politsei abi, et see mehed üles otsiks. Nagu teada, olid need mõlemad mehed wahepääl juba politseiga kõwasti koos: Raba sõitis woorimehega politseisse ja et tal enam isikutunnistust panti anda polnud, nõudis politseist sõiduraha ja Walter Taalmann wiidi tänawal joobnud olekus lärmitsemise pärast soolaputkasse.

Laadapäewal suleti restoranid õigel ajal. Waatamata selle pääle, et laadapäewal restoranid inimesi puupüsti täis olid, ei leidnud politsei ei restoranides ega wõõrastemajades mingisuguseid korratusi. Kõik restoranid suleti täpselt nõutud ajal.

Tahtis warastatud heeringapütiga kaupmeheks hakata. Aleksander Uniwer oli endine kaupmehesell ja tahtis ise ka kord kaupmeheks saada. Laadapäewal kõndis ta kurwa näoga mööda turuplatsi ja waatas, kuidas teised kolleegid tegid äri, ent temal puudus see, mis hädatarwiline igal kaupmehel — kaup. Oma ringkäigul sattus Uniwer Wiljandi wallamaja õue ja nägi siin terwe rea heeringapütte, mis kuulusid kaupmees Weldemannile. Uniwer otsustas ühe püti endale wõtta. Kuid puudus regi, millega tünni ära wiia. Uniwerile tuli õnn ise appi: minnes mööda Tartu tänawat, kohtas ta kino „Moderni" kohal wana tuttawat August Grünbergi, kellel kelk ligi oli. Umbes kella 20 ajal läksid mõlemad uuesti wallamaja õue, kärutasid heeringtünni kelgule ja kadusid. Tartu tänawa ja Koidu tänawa nurgal juhtus weel äparduski: tünn weeres kelgult maha rentslisse. Kuid mõlemad mehed tõstsid saagi uuesti kelgule ja wedasid ta Uueweski teele kingsepp Kooli korterisse. Siin taheti tünni sisu üles sulatada.

Wahepääl märkas aga Weldemann tünni kadumist ja teatas asjast kriminaali. Heeringapütt leiti kätte ja Aleksander Uniwer tabati. Muu seas olgu tähendatud, et Uniwer, kes 31 aastat wana, walitseb wene, saksa, prantsuse, läti ja eesti keelt ning on üldse haritud mees.

Pastlad kadusid reelt. Wiljandi wallamaja õuest warastati 18. weebruaril Wiljandi walla Ritsu talu rentniku Jüri Raudsepa reelt heinte alt willane tekk ja 1 paar pastlaid, mis tehtud „kingsepa juures liistu pääl". Kogu kahju ulatub 10 kroonini.

LEIVAST ODAVAM

ja saiast magusam
on ikkagi vana

„SAKALA".

Meie teed läksid lahku.

Erakondade diktatuur on purustanud rahwa ühtluse. — Praegune mürgitatud õhk ei tohi kesta edasi.

Peatus 11. kilomeetriposti juures.

Ajaratas on teinud ringi — Eesti pühitseb oma riikliku iseseiswuse sünnipäewa, peatudes wiiwu 11. kilomeetriposti juures, et heita pilku käidud teele ja walida õiget sihti, mida mööda sammuda takistamatult järgmise tähiseni. On saanud kombeks tuletada meelde igal aastapäewal minewiku mälestusi, kriipsutada alla seda, mis meie olime enne ja mida oleme saawutanud riikliku iseseiswusega. Tõesti ärkawad ju mälestuses kõige elawamalt need kaks paralleeljoont, kuid üksteistkümmend aastat on ka küllalt pikk ajajärk selleks, et waadelda lähemalt meie tänapäewa, unustades hetkeks ajamere lainetesse hukkunud minewiku.

Wabadusesõja kangelaslik wõitlus on meie riigiloomise suursündmus, milleta meil ei oleks olnud nii ühiseid ja nii elawaid mälestusi. See wapramate eesti poegade heitlus liitis meid ühiseks pereks, milles ei saanud olla sel silmapilgul lahkhelisid, kuna kõikide sihiks oli raskesti kannatanud kodumaa wabastamine ja uue, ilusama hoone ehitamine sellele mullapinnale, kus sündinud meie, meie wanemad ja wanemate wanemad. Silmapilk kohustas ühinema, seisukord ei lubanud hakata õiendama arweid oma wendadega, sest waritsew hädaoht ähwardas tuua hukatust kõigile. Ühine jõupingutus, mis alustati kõikide eestlaste osawõtul, krooniti wõidupärjaga wabaduse eest langenute kalmul ning rahu järele tõusnud päike kuulutas uue, ilusama elu algust.

Kuid nüüd läksid lahku meie teed.

Sama rahwas, kes armastas pisarsilmil meelde tuletada oma 700-aastast orjapõlwe, killunes korraga kümneks waenuliseks leeriks, kes alustasid halastamatult wõitlust üksteise wastu. Kadus korraga ühiseid murepäewi weetnud eestlaste pere ja astusid asemele wihaselt wõitlewad grupid, kellest ei saa öelda, et need on ühe ja sama rahwa pojad. Eesti rahwas wabanes isewalitsusliku korra alt ja kuulutas enese riigi kõrgemaks wõimuks, kelle tahet teostab tema enese poolt walitud rahwaesindus, kuid üheteistkümne aasta jooksul on see esindusokogu muutunud omaette wäikeseks riigiks riigis, kes ei tarwitse aru anda oma tegewusest kellelegi. Rahwaesindus ei wäljenda rahwa tahet, waid ta kipub peegeldama kitsaste kildkondade isiklikke huwisid. Iga kolme aasta tagant kõneldakse küll lühikest aega ka rahwa ja riigi nimel, kuid nendele sõnadele ei tarwitse kunagi järgneda wastawad teod. Mitte rahwas ei läkita saadikut Riigikogusse, waid rahwa kaasabil saadab kitsas kildkond sinna oma huwide kaitsja, sest demokraatlik Eesti elab erakondade diktatuuri tähe all.

Erakondade diktatuur ongi see tegur, mis purustanud rahwa ühtluse; mitte üksikud kodanikud ei ole wihaselt tülis omawahel, waid n. n. rahwajuhid peawad wõitlust üksteisega ja otsiwad selleks tuge ja õigustust eemalseisjatelt. See juhtide omawaheline wõitlus on killustanud rahwa, on lükanud tagaplaanile eestlase ja nihutanud esile erakondlase, kelle püüetel ei ole midagi ühist rahwa ja riigi huwidega. Erakondluse pitser on iga inimese otsaesisel nagu Kaini märk, mis kaewab kuristiku nende wahele ja ei luba neid läheneda üksteisele. Rahwaesindus on muutunud elukutseliste polikute riigipalgaliseks teenistuskohaks, kus jagatud rusikahoope ja 11-tunnilist keelepeksmist oleme sunnitud siiski nimetama *seadusandlikuks tööks*.

Erakondade diktatuur on naeruwääristanud demokraatia mõiste, on tallanud tema jalgade alla ja häwitanud. Meie kõneleme walimisewabadusest, räägime sellest, et iga kodanik määrab oma südametunnistuse järele rahwaesinduse koosseisu. Kuid kus on see wabadus, kui kitsas ringkond paneb sulle ette walmis nimekirja, millele wõid wastu hakata ainult sellega, et jätad üldse andmata oma hääle. Seda isikut, keda sina tahaks näha seadusandjate ja riigijuhtide hulgas, ei ole wõimalik walida, sest teda ei ole üheski nimekirjas. Mitte inimese isiklikud omadused, tema wäärtus ja wõimed olla rahwaesindaja ja teha asjatundlikult seadusandlikku tööd, ei walmista teed pääsemiseks Riigikogusse ja teistele walitawatele kohtadele, waid erakond wõib upitada etteotsa iga mehe, kes aga on temale wastuwõetaw. Sellepärast näemegi, et walitawatele kohtadele pääsewad sagedasti niisugused „rahwajuhid", kelle pilk ei küüni kaugemale oma korteri neljast seinast. Meil maksew olukord ei nõua rahwajuhilt mingisuguseid teadmisi ega tarkust, tema wajaline „tsensus" on ainult, et ta oleks wähemalt 20 aastat wana ja kohtu poolt karistamata, kuna muu eest hoolitseb juba erakond. Inimese isik on täiesti tähtsusetu, kuna ta on ainult tahtejõuetuks mängukanniks erakonna kõikwõimsates kätes.

Kui wõimas ja diktaatorlik on erakond, seda tõestab wäga kujukalt näide möödunud aastast, kui taheti ühest kindralist teha pangadirektor ja seletati õige „kaaluwate" põhjendustega, et pangadirektor ei tarwitse üldse tunda pangaasjandust. Samuti wõib kõikwõimas erakond panna oma mehe igasse ametisse, milleks harilik surelik peab õppima ja ette walmistama aastaid. Wanasti öeldi: „Annab jumal ameti, siis annab ka tarkuse," meie ajal wõiks seda wäljendada nii: „Upitab erakond sinu kõrgele kohale, siis ei ole sul tarwis mingit tarkust." Jah, niikaugele on erakondade diktatuur wiinud meie demokraatia!

On möödunud juubeliwaimustus, Eesti pühitseb oma harilikku sünnipäewa, mille puhul ei ole erilist põhjust teha suuri sõnu ja kaewata, et 700 aastat olime orjuses, kuid nüüd oleme sammunud üksteistkümmend ajakilomeetrit täiesti iseseiswalt, mis tõendab, et eesti rahwas suudab end ise walitseda. Meie keegi ei kahtle enam selles, kuid täna küsime meelsamini — kas oleme oma elu korraldanud nii, nagu lubasime siis, kui lõppesid werised wõitluspäewad? Kas oleme wõidelnud selleks, et langenud kangelaste wärsketel kalmuküngastel minna omawahel riidu nende werega ostetud wabaduse maitsmisel? — Ei, — kostab meie kõrwu kangelaste hääl sügawast hauapõhjast, — meie ei langenud rohelise ega punase lipu eest, meie kaitsesime sini-must-walge lipu au, meie wõitlesime ja surime *eestlase* wabaduse eest!

Kas ei kohusta see werehõhwrite hüüd meid, walijaid, oma riigi 11. sünnipäewal tuletama meelde, et oleme eestlased, kas ei kohusta see kalmuküngaste alt kostew hääl meid pöörama selja neile rahwajuhtidele, kes isiklikkudes huwides õhutawad erakondlikku wihawaenu ja tallawad porri rahwa paremad aated, pannes kaalule meie iseseiswuse? Kas ei kohusta see sind, eestlane, kindla sõnaga ütlema, et praegune, erakondlikust mürgist küllastunud õhkkond ei tohi kesta edasi?!

Töölispartei lõpetab olemasolu

Liidrid lähewad sotside ja üürnikkude juurde.

Tallinna politilistes ringkondades on suuremaks uudiseks, et senine töölisparteilane Hans Martinson Riigikogus kandideerib 4. Riigikogu walimistel sotsialistide ridades. Ta esineb Harjumaa walimisringkonnas 3. kohal, kusjuures on tingimuseks, et pärast walimist astuwad kaks esimest kandidaati tagasi ja Hans Martinson läheb Riigikogusse. Samuti läheb üle sotside juurde noor töölisparteilane Ed. Pesur, kes kandideerib Tallinnas 5. kohal. Töölisparteilased August Sprenk ja Teodor Maurer lähewad üle üürnikkude erakonda. Ka teistel meestel on oma kawatsused, nii et 4. Riigikogu walimisteks lõpetab töölispartei oma olemasolu täiesti.

Kaitseliit rahalises raskuses.

Iga aasta kulub tema ülalpidamiseks 720.000 krooni.

Riik peab selle summa leidma.

Reede hommikul pidas kaitseliidu wanematekogu oma koosolekut, kus oli arutusel kaitseliidu eelarwe. Koosolekul selgus, et kaitseliidu ülalpidamiseks kulub iga aasta umbes 720.000 krooni. Wanematekogu otsustas pöörduda wabariigi walitsuse poole, et see astuks samme summade leidmiseks Riigikogu kaudu. Wanematekogu palwe oli kaalumisel ka wabariigi walitsuse koosolekul.

Rong lõikas neiu poolets.

Elutüdimus ajas enesetapmisele.

Neljapäewa õhtul heitis enda Tallinnas Riia kiirrongi alla punsärgiäri teenija Salme Jüris, 23 aastat wana. Rattad lõikasid neiu keha poolets. Enesetapmise põhjuseks olewat elutüdimus. Salme Jürist tunti korraliku inimesena.

Umbes $1\frac{1}{2}$ aasta eest lõpetas rewolwrikuuliga oma elu tema õde, kellele surmamineku andis põhjuse õnnetu abielu. Õe surmast saadik on ka Salme Jüris hakanud kõnelema enesetapmisekawatsustest.

100 miljonit seemnewilja muretsemiseks.

Riigi lisaeelarwe muudetakse wastawalt.

Rahaminister on otsustanud täiendawalt seemnewilja laenusummat lisaeelarwes suurendada 750.000 krooni päält 1.000.000 kr. pääle. Lisaeelarwes on ette nähtud kulude wähendamisi 904.468 kr. ja kulude suurendamisi 3.041.145 kr., nii siis absoluutne suurendamine 2.136.677 krooni wõrra. Tulusid on wähendatud 161.148 kr. wõrra ja suurendatud 2.327.875 krooni wõrra, seega absoluutne suurendamine samas ulatuses, nagu kuludelgi, et lisaeelarwe tasakaalus oleks.

Waimulik tagandati perekonnaseisu ametniku kohalt.

Siseminister tagandas perekonnaseisuametniku kohalt Narwa Snamenje apostlikuõigeusu koguduse preestri Konstantin Koltshini. Tema ei ole siseministeeriumile saatnud aktiraamatute teisendeid ega esitanud teatelehti. Kohtupalati prokuröri korraldusel on alatud tema wastu uurimist.

Wene rewolutsioon oli eksitus.

Ilma selleta oleks proletariaat wõitnud rohkem.

Tuntud sotsialist Friedrich Adler awaldab Wiini lehes „Kampf" artikli, milles kinnitab, et Wene rewolutsioon 1917. aastal oli saatuslik wiga, mis tõi tööliskassile määratu kahju. Poleks olnud Wene rewolutsiooni, mis wiis sotsialismi waleteele, siis oleks rahwuswaheline proletariaat saawutanud palju rohkem, kui seda näeme tänapäew.

F. Adler näitab, et enamlaste lootused ilmarewolutsiooniks on samasugune poliitiline wiga, kui see, et eraisik seab kokku oma eelarwe lootuses, et wõidab loteriilt suure summa.

Wiini kommunistide häälekandja tungib selle artikli pärast ägedasti kallale F. Adlerile ja ütleb, et see on tunnuseks, et Austria sotsialistid on läinud üle kapitalistide leeri.

Uus mässukatse Hispanias.

Kahurwäekorpus saadeti ajutiselt laiali.

Üle 2.000 ohwitseri wallandatakse.

Prantsuse-Hispaania piirilt tulewad teated, et Hispaanias on jälle walla mingisugused segadused. Nimelt olewat Hispaania looderannal asuwas Vigos ette wõetud uus mässukatse. Kõik ühendused Vigo, Pontevedra ja Madriidi wahel olewat katkenud, mille tõttu ei ole wõimalik saada ka täpseid teateid rahutustest.

Pariisi teadetel saadetakse kuninga käsukirjaga laiali 34 kahurwäestaapi, milles kokku 1984 ohwitseri. Samuti saadetakse kuninga dekreediga ajutiselt laiali Hispaania kahurwäekorpus. Kõik kahurwäekorpuse ohwitserid loetakse eraisikuteks ja nemad on kohustatud 24 tunni jooksul asuma kohtadesse, mis selleks määratakse. Primo de Riwera wastuseisu tõttu on kuningas loobunud üldise amnestia wäljakuulutamise kawatsusest.

Madriidi teadetel sünnib kahurwäeohwitseride wabastamine teenistusest ilma wahejuhtumisteta. Üldse wabastatakse teenistusest üle 2000 ohwitseri.

Ameerika saadik wabariigi aastapäewal.

Tallinnasse jõudis Põhja-Ameerika Ühendriikide saadik Cohleman, kes tuli selleks, et osa wõtta Eesti wabariigi 11. aastapäewa pidustustest.

Juriidiliste isikute maksuseadus

Pannakse maksma tagant järele 1. jaan. s. a.

Riigikogu alamkomisjonis wõeti wastu juriidiliste isikute maksuseaduse maksmahakkamise põhimõtted, mille järele seadus hakkaks maksma 1. jaanuarist 1929. a., seega tagant järele. Sellega ühenduses olewatest raskustest saadakse üle järgmiselt: äritunnistuste lunastamisel tasutud maks ei kuulu tagasimaksmisele, kuid seni esitatud deklaratsioonid tulewad uuendada uue seaduse nõuete kohaselt.

Litwinowi protoll ratifitseerimisele.

Wälisminister esitas wabariigi walitsusele Litwinowi protokolli kinnitamise seaduse, mille walitsus saatis edasi Riigikogule ratifitseerimiseks.

Saksa rahwuslased Trotski wastu.

Ka prantslased ei taha teda wastu wõtta.

Saksa rahwuslased on awaldanud oma seisukoha Trotskile elamiseloa andmise suhtes Saksamaal. Saksa rahwuslased on kategooriliselt selle wastu, kuna nad arwawad, et Trotski olemasolu Saksamaal wõib wälja kutsuda korratusi.

Ka prantslased on awaldanud arwamist, et nad häälmeelel ei taha näha Trotskit oma riigi pinnal.

Eesti-Austria kaubaleping ratifitseeritud.

Wiinist teatatakse, et Austria rahwuskogu on ratifitseerinud Eesti-Austria kaubalepingu.

Kiwisadu Indias.

Elanikke waldas kabuhirm.

Kalkutast teatatakse, et Sendarabadis oli haruldane meteooridesadu. Kui kohalised elanikud nägid kiwe pilwedest alla kukkuwat, waldas neid kabuhirm. Mõned meteoriidid saadi maast kätte ja toodi Kalkuta geoloogiabüroole.

150 inimest Reini jões.

Reinimaalt teatatakse: Ametiwõimud andsid loa pidada mööda jääd ühendust Ruhrort'i ja Hombergi wahel. 20. weebruari õhtul murdus aga ootamatult jää ja umbes 150 inimest kukkusid Reini jõkke. Nende päästmine nõudis palju waewa.

C. F. Adams Ühendriikide meresekretäriks.

Kuulduste järele olewat Põhja-Ameerika Ühendriikide uus president Herbert Hoover walinud oma walitsuse meresekretäriks Charles Francis Adamsi, kes pärit Bostonist. Charles Adams põlweneb kuulsast Adamsite perekonnast, kes annud Ühendriikidele juba kaks presidenti.

800 töölist rongiga kuristikku.

New-Yorgi teadetel on Illinoisi osariigis Preoria lähedal raudteerong ühes 800 mäetöölisega jooksnud kuristikku. Õnnetusel said surma umbes 20 ja raskesti wigastada 70 inimest. Päästetöödele teeb takistust kare külm.

Nurjunud purikapüük Donaul.

Kewadel, kui wesi täidab heinamaid, laseb Eesti purikas püüda end kätega kõhu alt köditades, kuid Donau purikas laksutab sabaga...

Purikas trikoos wõi ilma selleta?

Esztergomi pääkirik Donau kaldal.

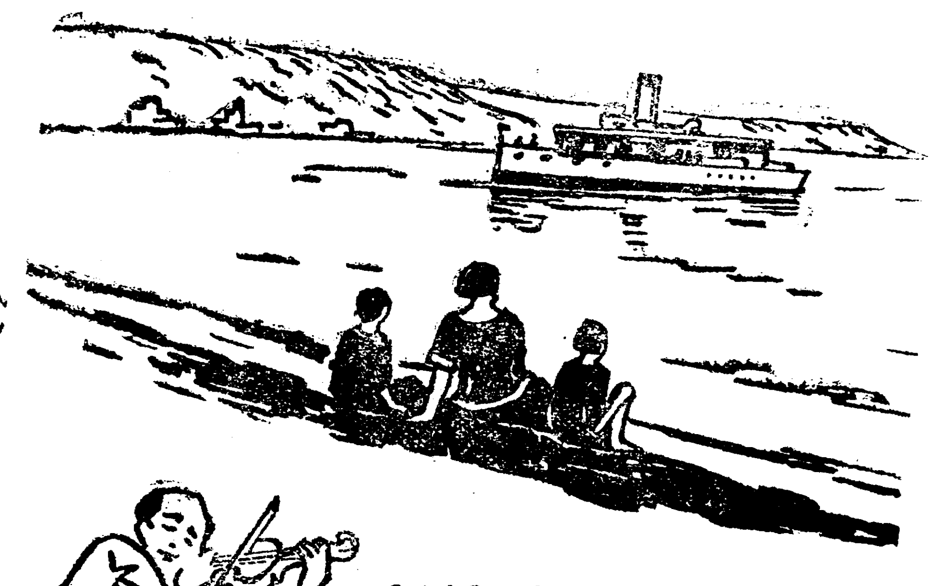

Sinisel Donaul.

Latsi, primaš.

Sõitsin kord oma kahe kirjanikust madjari-sõbraga Donaud pidi ühte väikesesse Ungari provintsilinna, oma vana tuttava, väljateeninud kohtutegelase poole külla.

Meil oli juba seljataga neljatunniline sõit ilusal valgel aurikul. Kena päikesepaistelise ja vaikse juulipäeva õhtupooliku tõttu olid kõik reisijad kogunenud tekile ning üldisest seltslemisest ja soojast vestlusest oli meie meeleolu ülihää. Aeti juttu jõest, kalapüügist igasuguste riistadega, suvitamisest ja kalapaprikase valmistamisest.

Kui teie ei tea, mis on kalapaprikas (ega te ei tea küll), siis kirjeldan paari sõnaga. Lõigatakse tükkideks igasugu ja igaliiki kalaliha, värsket, äsjapüütud kaladest. Kalalihast keedetakse pajas, lõõmaval tulel väheses vees rammus leem. Keemise juures lisandatakse leem vürtsidega (iga perekond oma koduse retsepti järgi), ning kui kalaliha juba küllalt pehme, kallatakse juurde iseäraline paprikasoust. Selline kalasupp keedetakse veel hästi läbi ja võetakse tulelt. Stiili järele peaks tõstma paja või keedupoti lauale, kuid enamasti aga kallatakse leem ühes suurte kalatükkidega tirinasse ja süüakse nagu tavalist suppi — lusikaga. See on paprikas, nii kibe ja vürtsine, et meie inimene seda vaevalt võib suhu võtta, kuid aroom ja ilus kollakas värv on jumalik. Joogiks sobib. Säherduse roa juurde kange valge vein.

Meie kolmekesi reetsime üksteisele, et tunneme juba paprikase maiku suus ning olime kindlad, et sööme täna õhtul külas kalapaprikast. Jutuajamine keerles ikka kalade ümber. Härrad olid juba peaaegu kõik jutustanud oma lemmikkalast vaagnal ja ka seda, kuidas teda püütakse.

— Mis siis teil sääl põhjamaal rohkem on arenenud, hülgepüük või kalapüük, — küsis minult keegi naiivide, sikusilmadega härra.

Seletasin siis talle, mis on hüljes ja mis on üks suur purikas või tursk jne, ning et meil hülgerasva pruugitakse vähem, kui Kesk-Euroopas.

Küsiti veel paljugi. Millised on meie järved-jõed, mis liiki kalu me tavaliselt sööme küpsetatuna ja mis liiki — keedetuna. Haug, ahven, linask, luts, latik, angerjas, — või ma kõiki kalu oskan üles lugeda nende keeles.

Jutt tiirles viimaks sinna, et ma ei pääsenud kuidagi mööda kirjeldusest, kuidas mina poisikesepõlves püüdsin purikaid. Unnaga, västraga ja jõhv silmuse kaela ajamisega püük oli juba enam-vähem tuttav kõigile. Ja kui üks ungarlane oli seletanud, kuidas mingisuguse vastiku parfüümiga võib karpkalu juurde meelitada nagu kanu maisiteradega, siis jutustasin lõpuks mina oma isiklikust püügikunstist purikate kallal.

Nii. Meie maal on küllalt järvi, õige lamedate pervedega ning ümbritsetud laiade heinamaadega. Hilissuvedel ja varajaseil sügiseil, mil suured, korduvad vihmasajud, ajavad järved üle kallaste ning vesi katab siis kogu järveäärsed heinamaad. Põllumehe needus, kui ta ei ole veel suutnud heinu kokku panna. Aga ühtlasi pakub selline suurvesi ka ülevat vaatepilti. Arud ja luhad on siis nagu lainetav meri, kust läbi sirgub raudtee ja looklеb maantee. Sageli peab hobusemee sõitma läbi vee. Heinakuhjad ja küünid, mille ümber alles heinasaadude ringid, paistavad siis eemalt nagu korallisaared. Lootsikute ja kraavisilladega võib siis sõita mööda heinamaad.

Selge päevaga, eriti pärastlõunat, kui madal vesi heinamaa käärudes õige soojaks köetud päikesepaistest, tuleb järvest õhukesse vette palju igasuguseid kalu, eriti aga noori purikaid. Noored saledad havid julgevad tikkuda isegi kõige viimsemasse kraavisoppi või kõige madalamasse kääru niitmata rohu kõrrestikku. Küla poisikestel on siis lõbu laialt. Püksisääred käänatakse niudeni, särgikäised õlgadeni ja minnakse jalutama madalasse vette, milline toiming kujuneb tavaliselt ikka kirglikuks jahiks kalade pääle. Iga liik kalu on on oma erilise iseloomuga, nagu inimesedki, kartlikud, julged, laisad, nobedad, pika vinnaga või kärmed.

Ei ole neid kõiki uurinud, kuid seda tean küll, et ahven teeb vehkat juba vähese solistamise juures, enamasti väikeste parvedena ujudes, hookaupa, nagu lambaäniline lennul. Särg suundub ühe puhuga rahuliselt järve poole jättes järgi kerge lainetuse. Luts, kes küll harva ilmub madalasse vette, põgeneb vingerdades ja uisapäisa, kusjuures ta otsib teel üksikuid mättaid ja heinapuhmaid.

Aga haug! Oi, teie ei tea, millist naudingut pakkus mulle havipüük heinamaal! Juba kümneaastase poisina olin tähele pannud neid saledaid rohekaid selgi perverohus ja sarnasel puhul tarvitanud alati västrit. Hiljemini aga õpetas juhus, et haugi võib madalast veest püüda kätegagi. Ning seda meetodit tarvitasin pärast poole alati. See on nii. Kõnnid paljajalu leiges perveesse, üleskäänatud püksisääre ja hamekäistega. Tasahilju. Näed, et su ees tekib veeliikumine, kerge laintejuga sügava poole. Jääd seisma ja ootad. Purikas ei rutta väga ära soojast kaldaveest, vaid teeb väikese kumera kaare ja jääb seisma. Lainevööt lõpeb väikese trehtrisarnase veekeerutisega. Ka rohukõrred löövad värisema sääl, kus nad juhtuvad paistma veest. Hakkad nüüd tasahilju sinna poole minema. Õige aegamööda. Sulistada ei tohi ja maapind ei tohi ka võnkuda. Seda võib küll üks kannatlik poiss. Oled saabunud juba sinna kohta, kus rohukõrred värisesid, ajad jalad harki, nii et silmaspeetud koht jääb mõlema jala vahele. Nüüd kummardad alla ja vaatad teraselt veepõhja rohukõrte vahele ning silmad sääl nüüd mingi eluka kirjut selga. Põksuva südamega märkad, et seisad nii öelda purikal kaksiratsi seljas. Muidugi püüad nüüd isegi hingamist tagasi hoida suures ärevuses, kuna süda sul rõõmu pärast peksleb nagu imeva tallekese saba. Nüüd oled õige ettevaatlik ja pistad käed vette, kummalegi poole eluka külgi, aga nii, et vesi ja heinakõrred ei liigu, ning ajad tasakesi sõrmed havi kõhu all kokku. See on hädaohtlik operatsioon, kui oled liiga äritatud, võib see võte kujuneda üleliia järsuks, üks väike sabalöök eluka poolt ning sa näed ainult veel ainete juga suunduvat järve poole. Mina aga olin ses eas juba õige kogenud niisuguseis peovõtteis ja operatsioonid õnnestusid alati. Nii siis, kui nõnda oled sõrmed mõlemalt poolt saanud looma kõhu alla, hakkad teda kõhu alt sõrme otsadega tasahilju silitama. Silitad nagu ikka silitatakse ja kala tõuseb aega mööda heina seest kõrgemale, veepinna poole. Nüüd saab juba vabalt sõrmedega libistada pää poole, lõpustele lähemale (ma ei tea, kas te saate aru, kujutelge aga, et teie nagu hüpatate koera või kassi üle käte, olete kummargil, käed on teil jalgade vahel sõrmipidi koos ja lasete tagant poolt koera või kassi hüpata läbi kätest kujundatud rõnga. Haug on praegu just käte kohal nagu hüppav kass). Nüüd peab havipüüdja tingimata mõtlema kassile, keda silitatakse, või seapõrsale, keda nüüstetakse küljelt ja kõhu alt. Säherdune sügamise nauding tuleb ilmsiks ka purika tundemeeles (või nagu mõne inimesegi juures). Päris erutavat lõbu pakub sell. havi kõhu alt köditamine, iga hetk kardad ja oled ärevil, et nüüd kala pistab plehku (ta on ju ikkagi kala), kuid veendud üllatusega, et kala ei kõssagi minna. Kui nüüd ollakse silitamisega juba lõpuste juures, lubab kala päris vabalt avada lõpused ja torgata sõrmed lõpuste vahele (jällegi, nagu ei oleks ta kala). Kui juba kumbagi käe kaks sõrme on kalal lõpuseis, mis keelab siis veel käsi pigistamast rusikasse? Nüüd võib olla juba täesti jõhker ja avameelne. Kala on käes ja poiss sammub sellega veest välja kaldale.

Olen küllalt püüdnud sellisel viisil purikaid nelja-, viie- ja kuuekümne sentimeetrilisi elukaid.

Lõpetasin jutu.

— Huvitav! — öeldi mitmelt poolt korraga.

— Naljakas! — lausus sikusilmaline.

Tütarlapsed naersid säravail silmil, vanemad daamid muigasid.

— Kas pole see veider küllalt, see kalapüük?

Päike kuldas puulatvu ja Donau kõrget paremkallast kui sõitsime mööda saarest, mis kuulus juba meie peatuskoha piirkonda. Matkajad vaatasid kiikritega paistva linna torne ja vanu kindlusemüüri jäänuseid türklaste ajast. Saarelt lehvitati meile rätikuid, sääl asusid muretud inimesed supeltrikoodes, valge telkki oli randa üles löödud ja lootsikus õngitseti kalu. Igal pool aina mõeldakse kalapaprikasele.

Kui meie laev randus, olid sadamasillal meie tuttavad vastas ja minu vanema sõbra esimene tervitussõna kõlas nii:

— Servus! Täna tahame kalapaprikast ühes valge veini ja mustlasmuusikaga.

*

Provintsilinn on nagu ikka provintsilinn. Kui olime vaevalt tiiru teinud ülal muistses tsitadellis, kust nägime purpurisse uppuvat laia Ungari lausikmaad ning saabunud tagasi meie küllakutsuja korterisse, — oli juba linnas teada, et on tulnud võõrad põhjamaalt. Palju neid on, seda ei teatud. Aga ka õhtul restoranis, kui asusime lauda, olid kõik silmad pöördud sinnapoole. Ja mustlasprimas kargles juba oma viiuliga ümber meie laua.

Meie tuttav, erusse läinud kohtunik suvitas siin väikeses linnas ja et majapidamine suveks üüritud korteris oli puudulik, siis oli majaperenaine meie jalutuskäigu ajal tellinud õhtusaua ranna restoranis. Esimest sorti Ungari kalapaprikase.

Minu ja mu kahe Ungari sõbra võõruskäigu puhul oli seltsinud meie kilda ka veel teisi Budapesti härrasid ja prouasid, nii et laudkond oli paisunud õige perekaks. Restoran asub just jõe kaldal ning on huvitav oma ehitusladilt ja sisseseadelt. Vana, vana ühekordne maja, kuid roomates üles mööda jõe järsku kallast, kujunevad tagapool pääliskorrad ja katusrõdud, nagu mõnel Neapoli majal Posillippos. Jõekaldal lai katusega veranda, seinad risti-rästi üleskasvanud õitsevate väätidega. Väädid jõepool lahtisel rõdu küljel rippuvad katuselt alla nii tihedalt, et kujundavad peaaegu seina, ainult mõnest kohast on jäetud see lilledest sein lahti, et avaneks vaade üle tuledes särava Donau ning oleks näha, kui saabub laev. Kõik rõdu sisemuses on vana, massiivne, arhailine, külakõrtsilik. Sile loomulik savipõrandki on kui kõrtsi laoalusel ja uksed sisemisse ruumi mustendavad kui käigud mingisse kloostrisse või vanasse kindlusse. Pisut röövlikoopa ilmegi oleks asutisel, kui tahate, kui mitte see lillede rohkes ja illutulestik ei segaks röövliromantikat. Ja puhtus, piinlik puhtus valitseb igal pool. Kelnerid ei ole küll frakis ega valge kaelasidemega, kuid mustal ülikonnal ei ole ühtki rasvaplekki ja valge põll ees on puhas kui hilp korraliku tütarlapse veimevakast. Mustlasi on kaheksa, kõik puhtad, korralikud poisid. Primasele sobib hästi ta raseeritud nägu, ega tuleta sugugi meelde hobusevahetajat, ehkki ta hääles on midagi pusta elanikust, külamehest.

— Suudlen käsi, kui härrased suvatsevad tellimise pääle. . .

— No kuule, Latsi, lase meid ikka enne lauda istuda, — sõnab peo peremeeA ja mustlane läheb viisakate ja koeralik-alandlikkude kummardustega oma bande juurde tagasi.

Mustlasorkester, mis senini koosnes ikka viiuleist, čellost, kontrabassist, puhutavaist puupillest ja tsümblist, — harva lisandati ka vaskpillide ja trummiga, — on pärast sõjaaega hakanud harrastama ka jazz-mänguriistu. Kuidas mõnd neegritantsu saab „lavastada“ ainult mahedail, romantilisil puupillide helidel, peab sekka tehtama ka mõni mürts või kõlts. Aga praegune õhtu möödub küll peaaegu ainult nukrate või kirglik-tundeliste rahvalaulude ning mustlasromansside saatel. Latsi, primas, oskab ka päris ilusa kumeda häälega kaasa laulda ja seltskonna meeleolu on algusest õige igatsev-kurbmeelik. Aga kui siis lahti lastakse čaardaš hooaja lööksperetist, siis muutub ka meeleolu vallatuks, peiarlikuks. Ja kuidas see lühike must mees oma nutva viiuliga oskab luua elevust! Südamesse ja neerudesse tõmbab ta kõigile oma poogna sulavate häältega. Ei ole ime, et veel tänapäevgi Ungari magnaatide perekonnapead, koguni valitsuse banketidki peetakse mustlasmuusika sütitavail helidel.

Meie laudkonna lõbus meeleolu kerkis aga siis alles päris kirevuse astmeni, kui oober ise tõi lauale aurava kalasupi ning joogipoiss tema selja taga kandis kaht kõhukat pudelit. Serviis ja klaasid olid varsti korraldatud, — mugavalt, perekondlikult, ja majahärra küsimusele hakkas oober loetlema, milliseist kalaliikidest on valmistatud paprikas.

— Viiest kalast, kõrgeauline härra, palun alandlikult. Suvatsege teada, haug on priima, samb — esimene sort, karp ja lõhe samuti, — ning siis ta nimetas veel ühe kala, mida ma ei oska tõlkida, aga ma usun see oli vist Donau luts, kohalises murdes.

Rammusad suured kalaliha tükid vürtsitatud kollakas leemes, — ai, kuidas see nina köditab, kuid maik on nii kohutavalt kange, et paneb suu kui tules õhetama. Olen harjunud kangete vürtsidega ja söön sellist rooga isuga, kuid vilumatu kodumaalane võtab vaevalt veel teise pala suhu. Ungarlased lisavad aga ikka veel värsket, rohelist peeneks lõigatud paprika kauna oma taldrikusse juurde. Ja kuidas naised seda isukalt söövad! Üks proua, väike ja käbe, päikesest vaseks põlenud nahaga, kellele ma alguses ta noore välimuse tõttu ütlesin kogemata: auline proua, kuna ta on ülikooli professori abikaasa ning k õ r g e a u l i n e (hiljemini parandasin muidugi vea, ah neid tiitleid Ungaris!) — see väike tõmma prouake sõi paljast tulipõletavat kauna silmi pilgutamata, nagu oleks see banaan.

Kui üks minu sõber parajasti oli pistnud suhu tüki valget purikaliha ja loputas seda alla veinilonksuga, avas ta suu nende sõnadega:

— Meie kolleeg räägib, et tema ilusal kodumaal olevat palju ilusaid väikesi noori purikaid, kes armastavad, et neid kõhu alt silitatakse. — Ja minu poole pöördes: — Kas sa ei jutustaks prouadele ja härradele selle huvitava havipüüdmise loo? — Ning kõik hakkasid lunima.

Mis ma võisin parata, pidin neile jutustama.

Meie sõber, vana kohtutegelane oli armastusevääriline inimene. Tont teda teab: hallide juuste ja siledaks raseeritud näo varal ei saa ju tungida rohkete aastate regioonidesse, aga seda me teadsime kõik, et vaatamata tema kõrgele ning paljukogenud eale, temas pakitses veel palju nooruse vallatusi ja sellest rаugeaasse kogunenud nalju ning teravmeelsusi. Tema oli ümbruskonnas tuntud ilusate olengute algataja, võrratu kavaler ja suur naljahammas. Oma laiade ühiskondlikkude huvide kõrval omas ta suurt hoolehoidu ja arusaamist kitsamate kokkutulekute korraldamiseks. Sääl juures oli ta suur esteet maitsemiste vallas ja mis puutub joogipoolist riivavaisse teadmiseisse, — siis, võin öelda: veini marki ta tundis nagu loomaaia direktor oma ahvide tujusid.

Aga tal oli üks väike viga. Pean seda tõesti nimetama veaks, sest iga eitav seisukoht sündinud tõsiasjade omaks võtmises ei ole voorus, liiati, kui ei ole mingisuguseid vastuväiteid. Millega, näiteks, võis lugupeetud piduperemees tõendada, et haug ei lase end kõhu alt silitada? Ei millegagi. Aga ta avaldas siiski oma kategoorilise arvamise:

— Armas sõber, kui sul oleksid vurrud ja pisut hallid juuksed, ma võiksin sind praegu vahetada Marc Tvainiga, aga nii — luba vennas. . . Me oleme ka silitanud purikaid, kuid need ujuvad ainult ajutiselt vees. . . ja trikoodes.

Säh sulle! Ma sain aga nüüd energiliseks, et endalt tõrjuda igasuguse kahtlustuse trikoo suhtes.

— Kuule, armas kameraad, (Ungaris sinatatakse oma kihi inimesi), sinu jutust tuleb välja nii, et kui purikal trikood ei ole, siis teda kätega püüda ei või. — Tegin end meelega naiiviks ja kui daamid armsa lõkerdusega avaldasid mulle poolehoidu, siis julgustusin — ja oma kähku kerkinud assotsiatsioonide najal jutustasin kogu seltskonnale järgmise loo:

— Kohtutegelaste vahel võib tõmmata teataval määral paralleele. See on väga imelik. Minu kodulinnas jutustasin kord ühele vanemale ja soliidsemale kohtumehele just samase purikapüüdmiseloo. Vanahärra, kes oma armastuseväärilisuses ei lase kahelda, kes on suur aiavürtside ja roheluste tundja ning liklööride ja koduveinide meister (meil on nimelt suurepärased koduveinid), — see vanahärra väljendas end palju selgemini oma uskumatuses havipüügi vastu. Et: kuulge, noorhärra, teie purikas võis küll olla seelikus, või juhtumisi ka ilma seelikuta . . .

Ma teadsin väga hästi, et me kõik (mehed nimelt), kes me siin lauas istume, oleme suured rannaliiva jumaldajad ning et me kõik oleme õpetanud tütarlapsi ujuma. Mis selles ongi iseäralist. Käed rõngasse vette ja väike sibajalg läbi rõnga vehib kätega ning arvab, et ta ise ujus kaks meetrit. Ja kõik noorem laudpere arvas nii. Aga millest see üleminek purika juurest noore naisterahva manu?

Kui ma lusikaga lõikasin pooleks suure tüki valget sambikala ja lisandasin ta peene, rohelise paprikakaunaga, tundus mulle, et kogu laudkond on sisse võetud minu jutust. Üldisele rõkkavale meeleolule ligines ka Latsi jälle oma sütitava „Kuldse suve“ meloodiaga (imelik, kuidas seda operetti jatkub igale poole) ja osa meie laua rahvast laulis primasele kaasa.

Läbi väätkasvude mustava avause kirendas Donau tuhandete tulukeste peegelduses. Soojamaise luuderohu tumeviolett-õied paistsid rohelisest lehestikust keset elektritule sära, nagu pizzicato mustlasmuusika unistavast helideväljast. Vete rahuline sillerdus, tsümbli ja braatši kumisev kooskõla ning muretute inimeste rahuline naer lõi sellise elevuse, nagu manab siretav järvepind, sahiseb lepik, mutimullahunnikud ja muretute laste kilkamine mätlikul karjamaal.

— Meie kauge võõras unistab — salvas üks kotkaninaga ja tervete hammastega poisitar.

Ja peoperemehe võllaroaline nägu rääkis enam kui ta sõnad:

— Sa peaksid ikka meie daamidele selgeks tegema, kuidas need teie purikad jääl elavad ja on.

Teine minu sõpradest, kellega olin sõitnud siia, püüdis mulle nüüd appi tulla:

— Üks purikas ta kõik, põhjas või lõunas, meie võime ju kohe järele proovida.

Muidugi võime järele proovida, aga kus sa proovid. Rannaliivale ei tule ju haug, et lasta end püüda katsetuseks. Ja imelik, kuidas kaks ühesuguselt alalt inimest arvavad, et purikat ei saa kätega püüda. Miks ei saa. Oleks see Donau perv nagu meil päikesepaistelisel sügisel järved ja jõed, ma näitaksin kas või elektritule valgusel, et haug tahab, et teda kõhu alt silitatakse. Haug sallib seda. Luts, näiteks, kardab ködi ja sellele ei maksa ligi minna, kui püügipaik ei ole soodus. Suurt ahvenat saad ka vaevalt sõrmeotsadega puudutada. Ja teised kalad ei huvitagi nõnda. Aga näe, kuidas sa saad selgeks teha seda kerget haugipüüki kätega.

Minu sõber kirjamees aga arvas, et saab küll. Peab saama proovi teha. Kas või supitirinas. Kui Vene suurvürst Kraini sakslasele ütleb, et Venemaal on lehma suurused mesilased ja niisugune mesilane peab taruaugust sisse mahtuma — peab! —, miks siis ei pea saama näidata, kas purikas kardab ködi või ei karda.

Muidugi aitas üldine lõbus meeleolu selleks kaasa, et minu sõber kutsus ooberi ja soovis, et toodagu siia veeanumaga üks elus purikas.

— Elus purikas veeanumas? Kelner oli pisut üllatatud, aga mitte just väga, sest säherdusi kurioosumeid juhtub härraste poolt sageli, olgugi et härrased on kohutavalt tõsiste elukutsetega inimesed.

Kelner kadus võlvika ukse taha. Minu sõber viipas käega primasele, et nüüd tulgu üks vägev lugu, ja orkester algas nagu nõia nupu vajutusel čaardaaši Liszti rapsoodiast.

Kaks valgete põlledega meest tõid keset rõdualust laia madala anuma veega, milles tõesti ärevuses liputas saba ja oime tüse purikas. Kõikide võõraste silmad olid nüüd pöördud anumale. Latsigi tuli päris lähedale anuma juurde ning viibutas viiulil poognat, nagu mängiks ta oma sütitavat rahvatantsu kurttummale kalale.

Kui kala oli jäänud rahuliseks, asus minu sõber anuma kohale, sikutas ühe ropsuga mõlemad käised ühes mansettidega küünarnukkideni ja pistis käed vette. Talitas just nagu ma olin rääkinud, — kogu meie laudkond oli ju selle tunnistaja. — Just nagu laseks hüpata koera. Ajas käed kala kõhu alla kokku ja hakkas köditama sõrmedega eluka pugu. Kõik kummardusid üle veeanuma ja ootasid suures uudishimus, mis nüüd sünnib. Ei sündinud esialgu midagi. Alles siis, kui primas sähvas poognaga südamest välja viimse hõiske, — korraga, nagu oleks muusika tunginud rahulisse veenõussegi, — kala virutas oma laia sabaga säherduse lärtsaka vastu veepinda, nagu oleks taevast kukkunud meteoor.

Uih, aih, — kirjatused, jooks, naer — ja mustlasbande hakkas suure häälega muusikale kaasa laulma. Minu sõber aga võttis rahuliselt põuetaskust taskurätiku ja pühkis särgirinnalt ja kuuereväärIdelt selged veepiisad, mis olid praegu parimaiks tunnistajaiks katse nurjumises.

Ei õnnestunud. Mis ma võisin teha? Ei õnnestunud! Mõnikord ei õnnestu ka tiigrikütil tabada jänest. Ning on juhtunud sedagi, et erakonnaliider, keda miitingult kantakse kätel koju, saab naise käest toobiga vett vastu vahtimist: kodus ei ole kõneandi.

Asunud kõik jälle kalasupi juurde, pigistas peoperemees ühe silma pilukile:

— No nüüd, sõber, oleme veendunud, mis sorti purikaist sa rääkisid.

Kolmveerand tundi hiljemini oli meie äsjane peru katsetusloomgi auravas tirinas toodud naabrilauale. Mu kannatada saanud sõber pidas talle lühikese hingepalve ja me tühjendasime klaasid.

Mustlaste igatsevasse muusikasse kajas äkki laevasireeni pikk, reaalne joru ja mõne minuti pärast sõitis sadamasilla ette tuledes särav laev. Selle laevaga sõitsime meie tagasi.

Veel kogu öö mõtlesin laeva söögisaalis, spritseriklaasi juures, et peaks ometi leiduma pääle minu veel mõni inimene, kes madalast heinamaaveest on peoga püüdnud purikaid.

Don Barlardo.

Wabaduserist 10-aastane.

Üldse wälja antud 3216 aumärki. Pääle eestlaste annetatud wabaduserist 18 riigi kodanikkudele.

Esimene rist Verduni linnale.

Peaaegu kõigis riikides on moeks saanud riiklikke ja sõjalisi teeneid ja wahwust wälise märgiga nähtawaks teha, ning ajalooliselt on määratu suur hulk igasuguseid aumärkide-liike tekkinud. Eesti wabariik tunneb ainult ühte riiklist aumärki — wabaduseristi, — mis on Eesti uniwersaalne ja ainuke aumärk.

Homme, 24. weebruaril, täitub sellest kümme aastat, mil Ajutine Walitsus oma koosolekul otsustas asutada wabaduseristi, autasu märgina teda annetades nii Eesti kui ka wälisriikide kodanikkudele, kes on ilmutanud iseseiswa Eesti wabariigi loomisetöös silmapaistwaid ja kasulikke teeneid nii sõjalises kui ka kodanlikus tegewuses. Sellekohane wabaduseristi seadus wõeti wastu Ajutise Walitsuse poolt 16. aprillil 1919. a.

Missugune näeb wälja wabaduserist, seda teab wist iga wabariigi kodanik, nii et selle kirjeldamine oleks ülearune. Jaguneb wabaduserist kolme liiki, iga liik omakorda kolme järku. 1. liigi wabaduseristi annetati Wabadusesõjas ülesnäidatud eriliselt kasulikkude sõjaliste teenete eest, 2. liigi — isikliku wahwuse eest ja 3. liigi — wabadusewõitluses ülesnäidatud kodanliste teenete eest.

Esimene wabaduserist (1. liik 1. järk) annetati ühes Eesti lipuga **Verduni** linnale wabariigi walitsuse poolt 5. aug. 1919. a., austades Verduni kangelaslikku wastupanu maailmasõjas. Rist anti sellekohase delegatsiooni poolt Verduni linnale üle 1920. aasta maikuus. Wabadusesõda lõppedes, algas 1920. aasta weebruaris wabaduseristide annetamine. Esimesed annetused ja ettepanekud tegi sõjawägede ülemjuhataja, hiljemini sündis annetamine wabaduseristi nõukogu poolt, mis koosnes sõjawäelastest, kellel wahwuse eest juba wabaduserist olemas. Wiimane wabaduseristide annetamine sündis 1925. aasta maikuul ja selle järele lõpetati wabaduseristide annetamine wastawa seadusega.

Üldse on 1919.—1925. a. jooksul wabaduseriste annetatud 3216. Üksikute riikide ja rahwuste järele on wabaduseriste saanud: eestlased — 2152, lätlased — 50, inglased — 128, soomlased — 678, ameeriklased — 36, taanlased — 50, prantslased — 33, jaapanlased — 3, poolakad — 44, rootslased — 17, itaallased — 12, belglased — 3, ungarlased — 2, portugallased — 1, kolumblased 1, argentiinlased — 2, hindud — 1, leedulased — 2 ja Verduni linn — 1.

Wabaduseristide saanute hulgas on Inglise kuningas Georg 5., Taani kuningas Christian 10., Rootsi kuningas Gustaw 5., Belgia kuningas Albert 1. ja Itaalia kuningas Victor-Emanuel, Nawanagari maharadzha kolonel-leitnant sir Kumar Shri Ranjitsinhji Jam Saheb, Ungari regent admiral Horthy von Nagybania, Soome president L. K. Relander, Läti surnud president J. Tshakste, Prantsuse president G. Doumergue, Poola diktaator marssal J. Pilsudski, Itaalia diktaator B. Mussolini ja Argentiina president dr. Marcelo T. de Alwear.

Ka liitlaste maailmasõja juhte on Eesti wabariik austanud 1. liigi 1. järgu wabaduseristi annetamisega. Nii on annetatud wabaduseristid marssalitele F. Fochile, krahw Douglas Haigile (†), Ph. Petainile, A. Diaz'ile (†), kindralitele M. Weygandile, M. Debeneyle, admiral krahw D. Beatyle, end. Inglise sõjamin. W. Churchillile j. t. Kodanliste teenete eest omandawad wabaduseriste tähtsamad ilmapolitika juhid, nagu S. Baldwin, D. Lloyd George, A. Millerand, R. Poincare, Ed. Herriot, A. Briand, A. Chamberlain, P. Painlewe j. t.

Eesti politikategelastest omandawad kodanliste teenete eest wabaduseriste (3. liik): J. Kukk, O. Strandman, Jüri Wilms (†), prof. A. Piip, J. Jaakson, N. Köstner, K. Luts, A. Peet, A. Rei, dr. J. Raamot (†), J. Tõnisson, prof. K. Konik, K. Päts, K. Pusta, dr. O. Kallas, kindralleitnant J. Laidoner, M. **Martna**, Jul. Seljamaa, Ed. Wirgo, K. Menning, W. Päts, dr. H. Leesment, kindralmajor J. Unt, dir. H. Bauer (†), j. t. (Ka 1924. a. 1. detsembri kangelastele annetati 3. liigi wabaduseriste).

Olgu siia juurde tähendatud, et inglastest pole pääle kahe (brigaadikindral erus A. Burt ja lendur eru-major C. S. Emery) keegi Eesti wabaduseriste wastu wõtnud, sest Inglise seaduse järele wajatakse seks kuninga luba ja sanktsiooni. Pääle eeltähendatud kahe isiku pole aga keegi inglastest kuninga poole pöördunud loa saamiseks Eesti wabaduseristi wastuwõtmiseks ja kandmiseks. Eesti kõrgematest sõjawäelastest ei wõtnud wastu temale annetatud 1. liigi 1. järgu wabaduseristi 2. diwiisi ülem kolonel W. Puskar.

Kangelane, kes jäänud ristita.

Küüdimees, kes kirub punaseid, et need tema seapõrsa ära weristanud ja nahka pannud, puhkab Mustla alewi kõrtsi hoowis enese ja hobuse jalgu pärast seda, kui ta kooliõpilased-sõdurid sõidutanud Wiljandist Tarwastu mõisasse, kust need algawad pääletungi Kärstna mõisale.

Eestimaa on waenlastest puhas! . .

Wägede ülemjuhataja teadaanne wabariigi 1. aastapäewa puhul 24. weebr. 1919. a.

Eesti Ajutisele Walitsusele.

Eesti iseseiswuse aastapäewaks on minul au Ajutisele Walitsusele kõigi Eesti wabariigi sõjawägede, meie noore laewastiku ja wahwate Soome wabatahtlikkude nimel teatada, et waenlane on piirini aetud ja Eestimaa on waenlasest waba.

Tema nued suured päälepungimised Wolmari, Pihkwa ja Narwa sihis on meie wägede poolt tagasi löödud.

Loodan, et meie wahwad wäed ka edaspidi oma kodumaad — Eesti demokraatlikku wabariiki — niisama kindlasti saawad kaitsma, kui nad seda senini on teinud.

23. weebruaril 1919. a.
Nr. 1276.

Sõjawägede ülemjuhataja
kindral-major Laidoner.
Operatiiwstaabi ülem
kindralstaabi alampolk. Soots.

Kui „Sakala" oli tsensuuri all.

„Mis olled sinna Balti papa tennu, et sinnu poeg on lollis lännu."

Kuidas teostati tsensuuri 1879.—1883. a.

Ajalooteadlane Hans Kruus kõneles Tartus akadeemilises ajaloo seltsis läinud pühapäewal Eesti ajakirjanduse tsensuuriolудest 1879.—1883. a. Selles ettekandes rääkis ta muuseas huwitawalt selle kohta, kuidas tol ajal ilmuma hakanud „Sakalal" tuli wõitlust pidada tsensuuriga ja iseäranis tema pääle kaebawate saksa ringkondadega.

Liiwi kubermangus ilmuwaid Eesti lehti „Pärnu Postimeest", „Sakalat" ja „Eesti Postimeest" tsenseeriti Riias. Riia tsensoriks oli sakslane Gröдinger. Eestlastest olid tema abideks 1869. kuni 1879. aastani preester Suigusaar ja 1879—1882. a. preester Mets. Kui „Sakala" 1878. aastal ilmuma hakkas, algas rüütelkond tema wastu erilisel ägedat wõitlust. Tol ajal oli Liiwi kuberneriks Ükskül-Güldenbald, kes oli küll rahwuselt sakslane ja aadlisoost, kuid siiski oli wabameelsete waadetega ja ei kannud wihawaenu Eesti ja Läti rahwusliku liikumise wastu ega pannud igakord tähele mõisnikkude kaebusi.

Preester Suigusaar, kellele ülesandeks tehti „Sakala" järele walwata, oli eestimeelne mees ja wõttis „Sakala" oma kaitse alla. Ta seletas, et „Sakala" on ülesandeks wõtnud Eesti rahwa hulgas selgitada Wene õigusliku korda. See olewatki põhjuseks, miks sakslased „Sakalat" wihkawad. Pääle selle olewat „Sakala" ainukene leht, mis usutunnistuste suhtes täiesti erapooletu. Terwe aasta jooksul, mil Suigusaar „Sakalat" tsenseeris, ei ole tal tulnud kordagi midagi maha tõmmata, olnud ainult mõned üksikud ebasoowitawad ütlused. Kuid ka see hää tunnistus „Sakala" kohta ei suutnud teda päästa sulgemisest.

1880. aasta lõpul ilmus „Sakalas" nr. 43 ja nr. 47 kahekõne üldpäälkirja all „Naljatilgad", kuna alapäälkirjaks oli „Eesti poeg ja Balti papa". See lugu oli kirjutatud sarnaselt, et teda wõis laulda kirikulaulu wiisil ja algas sõnadega: „Mis olled sinna Balti papa tennu, et sinnu poeg on lollis lännu." See ajas kohalikkudel sakslastel maksa üle kopsu, seda enam, et warsti lauldi seda laulu igas külakõrtsis. Aadli mõjul andis kaebuse kubernerile Pärnu sillakohtunik. Kuberner tegi korralduse juurdlust alata.

Juurdluse toimetamine pandi preester Metsa pääle. Kuid ka Mets hoidis rohkem „Sakala", kui Balti mõisnikkude poole. Rüütelkond kaebas, et leht tegewat usuwastast kihutusetööd, preester Mets aga kinnitas oma aruandes, et see on wale. „Sakala" ei olewat kunagi usku nii maha teinud, kui teised tema wõistlejad. Miks „Sakala" oma wärsi kirjutas kirikulaulu wiisil, ka selle kohta leidis preester Mets seletuse: Eesti rahwas olewat kunstlaulu suhtes alles madalal järjel ja tarwitatawat päämiselt waimuliku laulu rütmi. Et laulu on hakatud kõrtsis laulma, siis ei olewat see „Sakala" süü, sest tema pole noote juurde lisanud ega käskinud seda kõrtsis laulda.

Niikaua, kui Mets püsis tsensorikohal, oli „Sakalal" kuldne põli ja ta wõis tugewasti mõisnikke narrida, kuid need ei maganud, waid panid kõik rattad käima, et preester Metsa tsensori ametist kõrwaldada. 1882. a. õnnestuski neil Metsa kõrwaldada ja saksasoost mehe asemele panna.

Põhjapõdrad Tallinnas.

Soomlased sõidawad põtradega Poolamaale.

Kolmapäewa hommikul tabas tallinlasi üllatus: sadamasse oli saabunud aurik „Astrea", mille pardal wõtsid aset neli haruldast looma — põhjapõdrad. Warsti lewis linnas kuuldus haruldaste külaliste saabumisest ja inimesed ruttasid sadamasse põtru ja „laplasi" waatama. Esmalt ei olnud teada, kas põhjamaalased oma loomadega on sõitnud Tallinnasse saaniga üle lahe, wõi on nad laewaga siia sõitnud.

Selgus, et Soomest on tulnud 5 meest nelja põdraga. Nad kawatsewad siit edasi sõita Poolamaale, kus wõtawad osa wõiduajamistest. Enne ärasõitu tahawad nad Tallinnas korraldada sõidu, mis rahwast wõiks huwitada. Tallinnast sõidawad nad Riiga, Königsbergi, Danzigi ja Warssawisse, kus igal pool korraldatakse sõite. Sõitu algasid nad Pulkkast, Põhja-Soomes ja loodawad sinna tagasi jõuda paari kuu pärast.

Põtrade hulgas on üks, kes Soome wõiduajamistel wõtnud esimese auhinna, jooksтes kiiremini, kui hää traawel.

Õudsed elutingimused SSSR-is.

„Mustad kaarnad" — GPU autod — kihutawad keskööl linnatänawatel.

98% wene rahwast elab alalises hirmus.

Inglise lehes „Daily Telegraph" on awaldatud artikkel, mis kannab päälkirja „Õudne elu punase terrori all". Selle artikli autor kirjutab, et paljud arwawad, et SSSR'is ei ole enam terrorit, kuid ei ole suuremat eksitust, kui niisugune oletus. Terror walitseb kogu aja, arestid jatkuwad nii Moskwas kui Peterburis. Tarwitseb ainult astuda uulitsale pärast keskööd, kui ei ole liikumist, ja siis näete kohe „musti kaarnaid", mis kihutawad päädpööritawa kiirusega — need on GPU automobiilid. Ka kõige lähemad sugulased kardawad kõnelda arreteeritutest ja wäga harwa muretsewad teateid ohwrite saatusest. Hoidumine kaebustest ja hädaldamisest on muutunud omamoodi auküsimuseks. Mure ja ahastus peab olema warjatud, seda wõib wäljendada ainult kodus. Aresti, wäljasaatmist ja karistust peetakse niiüd saatuseks. Kuid kartus ja hirm ei kao. Praegusel silmapilgul on 98 prots. Wene rahwa elu õudne kummutus. Meeldiwast ja rahulisest elust ei saa kõneldagi, kuna kõik mõtted on suunitud sinna, kuidas pääseda GPU kaisutusest. See ähwardus hõljub rahwa kohal, nagu katk.

Teises põlwes on pea wõimatu ära tunda perekonda, kes kunagi kuulunud kõrgemasse wõi keskmisesse klassi. Niisuguste perekondade liikmed warjawad igasuguste abinõudega oma päritolu, muretsedes dokumente wõõrale nimele. Politiline liider, kes siin katsuks täiendada erakondlikke fonde tiitlite jagamisega, loobuks warsti oma tööst. Kuid teeniks hästi see, kes müüks tunnistusi proletaarlikust päritolust.

Inimesed kardawad olla isegi wiisakad. Hääd maneerid on kahtlane silt, mille järele wõib kahtlustada tähtsat päritolu. Kuid wene inimene on juba oma loomuselt wiisakas ja selle tõenduseks on ainult tarwis jääda kahekesi, kui kaob tehtud ebawiisakus.

Pühapäewal Kadriorus
algab ilmne kelguluſt —
kelgutajad päris jorus
juba warahommikust.

Kõigil mõttes kelgumägi,
inimlapsed sipelgad,
nagu terwe sõjawägi
kelke üles tassiwad.

Kui sa õiget sõitu hindad,
las' sind kraawi ajawad,
samuti kui kampsun-kindad
„Stari" wärwi wajawad.

Küll Boche maksab.

Prantsuse kapitalistid ei tunne muret riigimaksude pärast, sest reperatsioon aitab hädast läbi.

Primo de Rivera päewad loetud.

Kuningas peab läbirääkimisi uue walitsuse moodustamiseks.

Ameerika lehtede teatel peab Hispaania kuningas praegu läbirääkimisi politikategelastega uue kabineti moodustamisest. Kuningas on juba teinud ettepaneku kindral Berengerile hakata pääministriks, kuid wiimane on lükanud ettepaneku tagasi. Edasi on kuningas astunud ühendusse krahw Mauraga, praeguse rahaministri pojaga, samuti markiis de Magraziga, kes on Hispaania saadikuks Vatikanis. Ööl wastu 19. weebr. liikusid Madriidis kuuldused, et Magraz on nõus hakkama Primo de Riwera järeletulijaks.

Paljaste kätega kuulipilduja wastu.

Prof. dr. phil. H. Oldekopi wägitegu.

Haruldane kangelastegu Wabadusesõjas.

Wallutada paljaste kätega waenlase töötawat kuulipildujat ilma ühegi õnneliku juhtumiseta, pääle selle, et kuul pihta ei tulnud, on Wabadusesõjas ainult paar juhtumist olnud, ja seda loetakse üheks suuremaks wägiteoks. Siin on otsekohe saatusele kiuste wastuhakkamine, ja nagu öeldakse, otse surmasuhu jooksmine. Ühe sarnase wägiteoga sai kümne aasta eest hakkama laiarööpalise soomusrongi nr. 3 dessantpataljoni ülem nooremleitnant prof. dr. phil. Hans Oldekop.

See oli 1919. aasta märtsis, kui punawägi Wõru juures meie wäerinda läbi murda tahtis, kui Tallinna ja Tartu kaitsepataljonide taganemise tõttu punased Walga-Petseri raudteed läbi lõigata ähwardasid ja kui Wõru linn peaaegu juba punaste suurtükitule all seisis.

Sellest raskest ajajärgust leiame sõjawägede ülemjuhataja staabi teadaandes 21. märtsi homm. järgmist:

„Marienburi sihis Ahejärwe küla juures häwitas meie soomusrongi dessant alamleitnant Oldekopi juhatusel ühe waenlase roodu täiesti ja wõttis roodu komanderi wangi. Sõjasaagiks saime ühe kuulipilduja."

See operatsioon on soomusronglaste tegewuses üks iseloomulisemaid.

Marienburi kitsarööpalise raudtee äärest taganedes olid Tartu ja Tallinna kaitsepataljonid sideme teiste wäeosadega kaotanud. Oli juba karta, et punawäed wõiwad läbi metsade kuskil Walga-Wõru raudteele wälja tungida ja selle läbi lõigata.

Sel kriitilisel ajal seisis laiarööpaline soomusrong nr. 3 puhkusel Antsla jaamas. Et Tallinna ja Tartu kaitsepataljone toetada ja nendega sidet luua, seks saadeti 20. märtsi warahommikul 3. soomusrongilt küüthobustel 30-meheline dessant 3—4 ohwitseriga, alamleitnant prof. dr. phil. H. Oldekopi juhatusel, lõuna poole wälja.

Raudteest kilomeetrit 15 eemal, Ahejärwe lähedal, sattusid soomusronglased ühe punawäe roodu pääle. Soomusronglased ajasid regedel otse punaste roodu sekka ja algasid tulistamist. Lühikese tulewahetuse järele oli punaste rood ära häwitatud, ainult mõni üksik ellujäänu sai põgenema.

Wastu panema jäi ainult punaste roodu ülem kümnekonna mehega, kes Saeru metsawahi majas, mis ikendeni kiwist, oma kuulipildujale hää seisukoha olid leidnud.

Metsawahi maja ümber on wäike lagendik. Iga kord kui soomusronglased sellest üle tahtsid joosta, pani kuulipilduja oma tulistamisega tee kinni. Üks ohwitser (ltn. P. Asmus, praegu major ja Kuperjanowi partisani pataljoni ülema kohusetäitja) ja mitu sõdurit said juba haawata.

See ajas alati külmawerelise ja tasakaalus olewa õpetlase, pr. Oldekopi, wihale, ja ta otsustas kuulipildujat waikima sundida, mingu see kas wõi ta oma elu maksma! Kuna dessant punaste tähelepanu köitis, roomas prof. Oldekop lund mööda kuni metsawahimaja akna alla, haaras aknast wäljaulatawa „Maksim"kuulipilduja rauaotsast kinni ja rebis selle allapoole. Kuulipilduja ei saanud enam soomusronglasi kuulidega üle külwata.

Maas lamades ja kuulipilduja rauaotsast kinni hoides sai aga wahwa ohwitser ühe kuuli ülalt läbi selja. Samal ajal tormasid soomusronglased hurraa hüüetega üle lagendiku ja maja kogu waenlastega ja kuulipildujaga oli nende käes.

Wangi langesid majas ellujäänud läti kommunistlikud küttid ühes roodu ülema Leepiniga, kes oli endine tsaariaegne ohwitser. Ta saadeti Walka, soomusrongide diwiisi staapi ülekuulamisele. Siin tundis tema ära 1. soomusrongi ülem ltn. Ed. Neps, kellega Leepin maailmasõjas ühes wäeosas teeninud. Leepin, ehk küll kommunist, jäeti ltn. Nepsi wastutusel 1. soomusrongile teenistusse, andis meie wäejuhatusele wäärtuslikke andmeid punawäe kohta, wõitles hiljemini wäga wahwalt oma endiste seltsimeeste wastu ja 1919. a. suwel läks üle Läti sõjawäkke.

Raskest haawast hoolimata jäi prof. Oldekop oma meeskonna juurde ja lõi weel kahe punaste roodu päälepungimise tagasi, ja lahkus alles siis, kui wahetis kohale saabus.

Eelkirjeldatud wägiteo eest annetati prof. Oldekopile 2. liigi 2. järgu wabaduserist. Eelmise järgu (3.) wabaduserist annetati temale juba waremini ilmutatud erilise wahwuse eest.

Ameerikas renditakse wihmawarje.

Uus äri, mis end hästi ära tasub.

Praktiline ameeriklane ei armasta end igasuguste pakikestega täis laadida ning wastik ja tüütaw tundub talle isegi jalutuskepi wõi wihmawarju kaasaskandmine. Teisest küljest aga ei saa ameeriklane ja eriti ameerikatar läbi ilma wihmawarjuta, sest kujutage ette, mis saab siis, kui wärwitud Ameerika daam jääb ootamatult wihma kätte?!

Et sellest pahest üle saada, selleks on paljudes Ameerika suuremates linnades sisse seatud wihmawarjude rendiärid sildiga „Umbrellas for rent". Kui nüüd wihmahoog tuleb, siis pole muud tarwis kui sellisesse ärisse astuda ja paari sendi eest on igal wõimalus rentida wihmawarju. Muidugi tuleb sellisesse ärisse jätta isikutõendawad dokumendid, mis ainult siis omanikule tagasi antakse, kui see warju tagasi toob. Ka wõib wihmawarju hinna kautsjoniks sisse maksta.

Peenematele Ameerika daamidele on rentimiseks muidugi erilised „aristokraatide wihmawarjud". Nende eest on tasu muidugi märksa kõrgem.

Äride tegewus olewat wäga suur ning wihmawarjude rentimine tasuwat end hiilgawalt ära.

Vatikan ja Rahwasteliit.

Paawstiriik ei astu Rahwasteliidu liikmeks.

Pariisi teadetel ei kawatsewat Vatikan astuda Rahwasteliidu liikmeks, kuid peab üksikutes küsimustes kontakti Rahwasteliiduga. Paawstiriigi esindaja Rahwasteliidus määratakse Bernis asuw nuntsius.

Nagu nüüd kuulda, antakse Vatikani riigile õige wäike territoorium. Uue riigi täpsed piirid ei ole praegu weel kindlaks määratud. On kuulda, et wiimasel silmapilgul enne lepingu allakirjutamist on paawsti esindajad loobunud osast territooriumist.

Salajane sahariin Walgas.

Tolliametnikud leidsid läbiotsimisel Walgas Maslowi koloniaalkaupluses 116½ nl. sahariini, mille kohta kaupluseomanikul ei olnud ostuarweid ega tollikwiitunge ette näidata. Sahariin loetakse salakaubaks ja selle päält tuleb kaupmehel trahwi maksta umbes 5.000 krooni.

Jää Sahaaras.

Kairost teatatakse, et külmalaine on jõudnud Sahaara kõrweni. Pärast wihma on üks osa kõrwest kattunud jääga. Kairos on endiselt soe ja päikesepaisteline ilm.

Uus samm kinotehnikas.

Waikiwa filmi asemele astub juba lähemas tulewikus toonfilm.

Hirm wanade filmide pärast.

Wiimasel ajal on kinoilmas suuri laineid tekitanud ning rohkeid poolt- ja wastuwaidlusi esile kutsunud kõnefilmi tarwitusele wõtmise katsed. Ühelt poolt on praegused suured filmiühingud hirmul, et nende sisseseaded kui ka walmistatud filmid kaotawad kõnefilmi tarwitusele wõtmisel oma wäärtuse, teiselt poolt on jälle suur hulk kinoasjandusest huwitatuid selle poolt, et kõnefilm saaks wõimalikult pea tarwitusele wõetud ning teewad alatasa ikka uusi ja uusi katseid sellel alal, kuna selle tarwitusele wõtmine tähendaks määratud edu kinoasjandusele. Kino ei oleks enam tumm, waid täiesti elu koopia, nii hästi nägemise- kui ka kuulmiseorganide tasumiswõimalustega.

Tegelikult on kõnefilm wõi õigemini kõnefilmi tarwitusele wõtmise idee sama wana, kui „tummfilmgi", sest juba kinoasjanduse tekkimise alul hakkasid mitmed leiutajad, nagu Meßter, Edisson, Gaumont j. t. sellel alal katseid tegema — filmi fonograafiga ühendada püüdes.

Kuid kuni wiimase ajani ei andnud need katsed kuigi nimetamisewäärseid tagajärgi, sest kogu see kõnefilmi tegewus oli liig primitiiwsetele alustele rajatud. Kõnefilmi püüti seekord umbes järgmiselt tarwitusele wõtta: ekraanilõuendi taha seati kolm fonograafi üles, missugused siis jäälwiibiw mehaanik tegewusse seadis, kui wastawa walguse signaaliga temale tegewuse alguseks märku anti. Muidugi ei pakkunud kuigi nauditawat effekti asjaolu, kui mõnikord hääled wõi kõned lõuendil näidatawate liigutustega kokku ei sobinud wõi koguni kui mõnikord hääli esile tuli, kui pildi järele pidi waikne olema.

Et tookordseid fonograafi wahaft plaatidel ainult 6 minutit mängida wõis, siis ei saanud ka filmi loomulikult kauemini näidata ja kolme fonograafi üleskeeramine ning plaatide wahetamine wõttis kaunis tublisti aega, nii et tegelikult pilti sai näidata, waid lühikeste „juppide" kaupa. Ja kõik need negatiiwsed omadused ei lubanud kõnefilmi laiemalt tarwitusele wõtta.

Kuid siiski need esialgsed katsed kõnefilmi tarwitusele wõtmise alal ei jäänud hoopis tagajärjeta, waid andsid tõuget uue ning parema wiisi leidmiseks, et kõnefilmi saaks tarwitusele wõtta.

Põhipanewaid katseid kõnefilmi uuel kujul tarwitusele wõtmise alal, kus puudus grammofoni plaatide tarwitamine täielikselt, tegi füüsik Ruhmer.

Tema põhimõtte järele ei tule filmis ettetulewaid kõnesid ning häälitsusi mitte grammofoniplaatidele üles märkida, waid filmilindi äärele. Ülestwõtmise juures peab seega filmikaamera kõrwal olema ka mikrofon, kes siis kõik hääled registreerib. Selleks tarwitatakse täiesti kindlat kasti, kuhu paigutatakse hõõglamp. Kastil on külje pääl wäike pilu (umbes 2 mm. pikk ning 0,1 mm. lai). Selle pilu läbi langeb nüüd läbi läätsa kontsentreeritud kiirtewihk eest mööduwale filmilindi äärele, kus ta muudab selle ääre mustaks. Hõõglamp ei heida kiiri muul ajal, kui ainult siis, kui mikrofon on tegewuses.

Kõne kui ka muusikahelid koosnewad teatawasti arwurikkast, kiirelt üksteisele järgnewaist mitmesuguse tugewuse kui ka kõrgusega helidest. Selle järele, kuidas mikrofoni on lauldud wõi räägitud, annab ta ka wastawas kõwaduses wõi kõrguses helisid edasi. Ja sellejärele walgustab ka hõõglamp kas tugewamini wõi nõrgemini filmilindi äärt. Selle tõttu ilmub lindi äärele kas siis kitsam wõi jämedam joon.

Wastawa seadelduse järele on wõimalik ka, et hõõglambi eest mööduw filmilindi riba sama kiirelt jookseb, kui filmilint kaameras.

Pääle filmimist wõetakse mõlemad lindi osad, nii kui see, mis asus mikrofoni ees, kui ka see, mis asus kaameras, eraldi wälja. Samuti eraldi walmistatakse nad ka tarwitamisekõlwulisteks.

Alles pääle lõplikku mõlemate osade walmistegemist ühendatakse nad üheks filmiks, kus siis film asub keskel, kuna hääleosa jälle äärel. Selle järele wõib juba seda filmis projektsioonaparaati asetada ning tarwitusele wõtta. Kuid projektsioonaparaat kõnefilmi näitamiseks on weidi teisiti konstrueeritud, kui harilik kinoaparaat, sest sellel on külje pääl, sääl kus asub hääleosa, jällegi hõõglamp, mis filmitud helid uuesti kuuldawale toob.

Igatahes sarnasel teel on kõnefilmi tarwitamine palju otstarbekohasem, kui waremini esitatud näit. fonograafidega. Kuid kas kõnefilm wiimati mainitud teelgi suudab läbi lüüa, on muidugi tulewiku otsustada. Praegu igatahes eeldatakse siiski weel tummfilmi kõnefilmile.

Ebs.

Nii sünnib toonfilm.

Kubjas ja wanapagan.

Wanapagan musta naisena.

Ennemuiste sõitis Holstre karjamõisa kubjas suure mõisa reheliste juurde. Kui ta Roostuoja sillale jõudis, tuli silla alt üks suur must naisterahwas tema wankri kõrwale, wõttis oma pika juuksepatsi käele ja rääkis ise kolm arusaamata sõna.

Kubjas hakkas teisega juttu tegema: „Mis sa nüüd sakfa keelt lööd, ega mina seda ei mõista. Ütle päris maakeeli, mis inimene sa oled ja kuhu sa lähed?"

Ei midagi targemat: naine haugub pääle oma kolme sõna ja hoiab juustepatsi käel.

Mees arwas nüüd: ega see kellegi õige inimene ole. Ajas hobuse sõitma, et ehk jääb ta maha. Aga naine ei jää maha jookseb ka, kui hobune sõidab. Wiimaks keerutas kubjas juuksepatsi ümber käe ja ajas hobuse nii jooksma kui ta jooksta weel jõudis, naine järel nagu kott.

Kui kubjas rehe juurde jõudis, pekfid reheliseb juba rehte. Ta tahtis teistele ka näidata, mis imeloomu tema tee päält leidnud, aga naine jooksis nagu kass seina mööda rehe pääle, paljalt juuksepats jäi weel kubja kätte.

Kubjas astus tulewalgele ja pani neid juukseid terasemalt tähele. Need ei olnud muud midagi kui samblad.

Nii sureb loom...

Wananenud sisseseadega ja wiimse wõimaluseni kitsas tapamajas antakse wiimne hoop kariloomadele.

Piinata ja piinarikas surm.

Kahes laudas — ühes suuremas, teises wäiksemas — ootawad nad oma wiimast saatuslikku lööki — tapmisele määratud loomad. Mõlemad ruumid on raudwõredega jaotatud wäikesteks osadeks, iga raudpuuri kohal on must plekitükk, millele kriidiga kirjutatud selle lihuniku nimi, kellele kuuluwad need tapaohwrid, kes aimamatult ootawad oma wiimast minutit. Päääsjalikult on [illegible] ruutmeetri suurustes puurides wasikad, [illegible] lõim [illegible] kõhnad ning wäetid, kuid [illegible] suuremaid puure, kus segamini sees lehmad, lambad, wasikad ja teised loomad. Siit rändawad nad järjekorras üle tee, päätapamaja uksest sisse.

Siin awaneb hoopis teine pilt. Weriste põlledega ning weriste kätega töölised askeldawad udus, mis nii tihe, et kolme-nelja meetri pääle inimest ei näe. See udu tekib suurest külmast, mis lahtistest ustest sisse tungib ja soojas tapamajas kohe uduks muutub. Kiire töö käib kahel pool seina ääres — tapetakse. Meie tapamaja tundub aga selle töö juures liiga kitsas, päris hädaliselt läheks siis tarwis laiendamist. Samuti oleks hädawajaline üldise puhtuse suhtes sisse seada nii mõndagi uuendust, kuid praegune seisukord tundub siin õige mahajäänuna wõrreldes teiste tapamajadega.

Lihtne pukk, mille moodustawad kaks serwiti lauda kitsa wahega, on wasikate ja lammaste tapalawaks. Siia nad tuuakse ja ainsa hoobiga raske wasaraga lüüakse loom uimaseks ning siis tungib wahe nuga oise kõrri. Hoop pähe on looma nii uimastanud, et ta ei liigutagi, alles siis, kui juba pää otsast ära lõigatud, hakkab selline pääta wasikas rabelema ning tahab minema joosta. Ent see on waid refleftiiwne tõmblemine enne surma, loom ise ei tunne walu ega midagi, kuna pää ajudega on lahutatud kehast. Wilunud kätes läheb too töö kiiresti, wasikas tekib wasika kõrwale haakide otsa ripnema, pukkidel wiskelwad pääta laibad... Teine pool seina tapetakse suuremaid loomi. Siin on operatsioon analoogiline wasikate tapmisele: tugew hoop sarwede wahele wiib ka kõige tugewama härja momentaalselt põrandale, järgmine hoop läbistab aju ning wahe nuga lõikab läbi suure arteeri, mis asub looma kõri all. Jookseb soe weri, hoogkaupa pursates — kooskõlas südame wiimsete löökidega — ning kui werd jooksnud umbes 10 liitrit, siis on kõik läbi. Wiskelwad suuremadki loomad, ent walu ei tunne nemadki — pää ning ajud, kus sünnib waluprotsess, on juba kehast lahutatud ning lahutamine ise toimub samuti waluta, kuna ajud juba waremini läbistatud. Üldse ei saa loomad tunda walu — esimene raske hoop rööwib nähtawasti ergutawalt kõik tundewõime ja loom sureb waikselt — see on, need loomad, kes määratud ristiinimestele toiduks. Kuid wiletsam ja koledam on selle looma surm, kes määratud juutidele. Nende usukombed ei luba tapetawat looma löögiga uimastada. Juudi pastor on täieline lihunik pika waheda noaga ja tüübilise werise põllega. Loom pannakse pikali ja see pastor-lihunik lõikab ainult ühe korra. Wasika kõrist hakkab jooksma werd, loom rabeleb meeleheitlikult, rögiseb õhu järele ahmides ning sageli waewleb kaua. Mõnes riigis on loomakaitseseadused sarnase tapmiseiwiisi ära keelanud.

Nõnda toimub tapmiseprotsess edasi. Tagaruumides puhastatakse soolikaid, keedetakse päädikuid ja haritakse sisekondi. Kuskil seina ääres wedelewad 4 wasikat. Seletatakse, et need polegi päewawalgust näinud, nad on sattunud siia seina äärde otsekohe emaihust. Nende nahast saadakse teinekord kena raha. Üldse on wiimasel ajal tapmisele toodud palju lehmi, kes juba mõne nädala pärast oleks poeginud. Kuid suur külm ning toidupuudus ei luba oodata ning selleks müüakse loom enne lõplikku kontideni nälgimist maha, et weidigi raha saada. Mõned sellised lehmad pakuwad õige armetud pilti, ei wõta jalgu alla. Teised on kõhu alt karwast paljad — lõdisewad ainult külma käes. Siin tuleb saatuslik löök tõepoolest päästjana.

Üldiselt toimub tapmine waikselt, maha arwatud juudi poolt tapetud wasikate ja lehmade wastik korisemine ning seatapp. See wiimane on õige lärmirikas.

Meie tapamaja ruumid on, nagu juba öeldud, wiimase wõimaluseni kitsad ja iganenud sisseseadega. Põrand on taparuumil muidugi werine ja igal hetkel ei jõuta seda ka pesta. Siin oleks hädapärast tarwiline sisseseadd, mis iseenesest peseks põrandalt were minema, alatasa peaks wärske wesi nirisema üle tsementpõranda. Must on ka päädikuteroofimise ruum. Siia samuti kuluks hädapärast moodasmaid puhastuseabinõusid. Sõnnikuruum pakub päris wastikut pilti, kuid siia ei saa midagi parata, sest see on ju sõnnikuruum. Teisal peaks aga küll katsutama paremuse ja puhtuse poole. Abinõudega, mis nüüd tapamajas olemas, on see muidugi raskesti läbiwiidaw, kuid peaks kuidagi katsutama moderniseerida ja parandada seda sisseseadet ning mõtlema aegsasti ka tapamaja ruumide laiendamise pääle. Aprillikuul, kui tuleb loomatapmise hooaeg, ripuwad kitsas ruumis teinekord wasikaid aimüksi üle 300, kuid tapmine käib ikka oma jõnga edasi. Kuidas siin siis liikuda saadakse, see on päris mõistatus.

Muinasjutt „Keldrimäest".

Wiiratsi wallas on mägi, mille sees suur wara peidus

Wiiratsi wallas leidub wäike mäerinnaku moodi küngas, mida rahwas „Keldrimäeks" kutsub. Sääl olewat suur wara peidus, mida aga kanged ja wõimsad waimud kaitsewat. Olewat küll paljudelegi juhatatud, et sääl raha olewat ja koguni sedagi, kuidas seda kätte saada. Kahel neljapäewa õhtul pidi 7 pihelgast pulka tegema, mis otsast kolmetahelised pidid olema. Kolmandal neljapäewa õhtul pidi siis need pulgad wiima mäekingu õhtupoolsele küljele, siis tulewat kohe rauduks nähtawale. Need pulgad pidi siis wastu ust wiskama, aga enne neid peos kolm korda ümber käänama. Sellepääle minewat siis keldri uks lahti, kuna walwajad waimud mõnesuguste elajate näol põgenewat. Sääljuures aga ei tohtiwat karta, ning suur warandus olewatki käes. Seda katset ei ole aga keegi julgenud teha, kertes et walwajad waimud need waranduseotsijad wõiksid kägistada. „Keldrimäe" ümbrusest kindlas tulewat ka igasugu raudasjakesi jne. wälja.

Selle „Keldrimäe" ümbruses olewast põllust räägitakse weel, et sääl üks wasktatlatäis kulda peidus olewat. Kord kündnud üks poisike sääl põllul, kui ader korraga puhtas mullas kinni jäänud. Poiss annud hobusele piitsa ning wandunud ise tulist kurja. Sellepääle karanud ader maast wälja ning keeruline katla sang otsas. Rahakatle ise olewat aga suure kolinaga ja mürinaga maa alla wajunud. Pärast poole tõrelenud wanemad mehed poisiga, miks ta kuradit nimetas. Ta oleks pidanud jumalat nimetama, siis oleks katel kõige täiega — kullaga — tema oma olnud.

Igaüks hoolitsegu,
et ka naabrilemeie leht käiks

ja jalust kinni, kõigutati teda kolm korda edasi ja tagasi ning lasti siis lahti. Suure hooga lendas indiaanlane õhku, tegi suure kaare ning lendas siis alla sügavusse. Hetkeks valitses surmavaikus. Terve rida ahvinimesi tormas kalju servale ning vahtis põnevuses alla. Siis kostis säält õudne, surmaeelne karjatus. Metsik publik üleval sattus marru: kriisates ja tantsides huluusid nad mõne minuti ja kogusid siis uuesti sirgesse ritta — uueks samalaadiliseks etenduseks. Nad ootasid järgmist ohvrit.

Ning järg oli Summerlee käes. Kaks järgmist ahvinimest rebisid teda käsipidi toorelt kuristiku poole. Summerlee püüdis vastu panna, kuid tugevate timukate vahel tundus ta ainult abitult rabeleva kukena. Challenger ajas kuningaga ärevalt juttu ning ringutas käsi. Ta palus nähtavasti oma sõbra elu eest. Majesteet raputas ainult pääd ja ei teinud Challengerist väljagi. Ent too pääliigutus oli üldse viimane liigutus, mida kuningas tegi siin ilmas. Lord Johni püss kõneles ja ahvinimese tüse kogu langes jõuetult kokku.

„Laske sinna, kus neid kuradeid kõige rohkem koos!" kisendas lord kõigest jõust. „Laske, laske, andke tuld, nii ... nii ... nii ..."

Võigas vaatemäng oli minus tekitanud koleda viha ahvinimeste vastu. Ma pole kunagi vaadanud häämeelega verd ja iga tapmine on mulle olnud vastik. Kuid nüüd valdas mind pöörane tahtmine tappa. Lasksin kui pöörane, laadisin ning tulistasin. Ma ei sihtinudki, sest seda polnud tarvis — ahvinimesi oli küllalt ühes hunnikus ning iga kuul nõudis mitu ohvrit.

Meie neli püssi tegid koleda veretöö. Kaks vahti, kes Summerleet tassisid, langesid kohe kuninga järele. Summerlee, nähes, et ta vaba, jooksis kohe metsa poole. Mõlemad ahvinimesed tahtsid talle järele jooksta kuid kuulid niitsid need jalust maha. Nüüd tekkis metsaliste laagris paanika: ellujäänud ahvinimesed ra-

vasti sarnanes ahvinimeste välimusele", pöördus lord naeratades professori poole.

„Lord Roxton, pean teile ütlema, et lubate endale liiga suuri vabadusi", tähendas professor selle pääle õige kibedasti.

„Aga see oli ju nii!" vaidles lord vastu.

„Siis palun teid mitte kalduda teemalt kõrvale. Teie märkused on ju enam kui haavavad. Praegune küsimus seisab selles, mis pääle hakata nende indiaanlastega. Õieti peaksime saatma nad koju, ent meie ei tea ju, kus nad elavad."

„Too igatahes pole kuigi raske", vastasin mina. „Nad elavad kaljulõhedes teispool keskjärve ... Glaadyse järve ..."

„Meie noor sõber teab väga hästi, kus nad elavad", tähendas nüüd ka lord. „Ma usun, palju maad vist sinna ei ole?"

„Sinna saab siit kolmkümmend kuni nelikümmend kilomeetrit", vastasin mina.

Summerlee raputas pääd.

„Minu isikule on see tee praegu kaunis pikk," arvas ta. „Kuid kuulge natukene — kas pole need metsalised meil juba kannul?"

Tõepoolest kuuldus eemalt metsa alt ahvinimeste segaseid hääli. Indiaanlased laskasid jällegi haleda kaebekisa lahti.

„Meie peame asuma kiires korras teele ja nimelt väga kiires korras", ütles lord. „Mu poiss — aidake Summerleed. Indiaanlased kandku püsse, padrunid ja toidumoona. Noh, ja nüüd ruttu edasi, enne kui need kuradid meid märkavad!"

Pool tundi marssisime kõvasti, siis kindlustasime endid aga ühes tihedas võsastikus ja jäime puhkama. Kogu õhtu kuulsime oma mahajäetud laagri ümbrusest ahvinimeste ärevat kisa. Ent meie ligikonda ei sattunud ühtki metsalist ja nii otsustasime kõik — valged ja punased segamini — jääda rahuliselt magama. Olin

juba poolunes, kui mind äratas õlalepandud käsi. Avasin silmad ja nägin oma ees põlvitavat Challengerit.

„Teie peate päevaraamatut ja tahate muidugi kõike läbielatut ajalehes avaldada?" küsis sõbraline hääl.

„Muidugi. Olen ju siin õieti ajakirjanduse ülesannetel."

„Õige. Teie olete muidugi kuulnud ka lord Roxtoni rumalat tähendust nende ahvinimeste kuninga ja ... minu ... sarnadusest ... või nii umbes ...?"

„Jah, ma kuulsin seda!"

„Igatahes, seda pole teil tarvis ajalehes kirjutada. Õieti ei huvita see ju kedagi ning hoopis tähtsam on meie erakordsene läbielamus".

„Aga mina pean jääma selle juurde, mis on tõde".

„Lord Roxton on äärmiselt igasugust fantaasiat täis ja tollepärast ei saa võtta tema arvamist tõena. Sageli on ta ju rääkinud sellistest kummalistest asjadest, mida raske uskuda. Teie olete muidugi samal arvamisel?"

„Ent nägin oma silmaga. . ."

„Noh, olgu mis on, loodan, teie olete vähemini taktitundeline", tähendas Challenger nüüd pahaselt. Siis lisas ta veel juurde: „Ahvinimeste kuningas oli väga tähelepanuvääriv olevus, intelligentsem kui kõik ta alamad kokku ja pääle selle ka kehaliselt hästi arenenud. Seda vast märkasite isegi?"

„Tõepoolest igakülgselt arenenud olevus", olin nõus.

Sellepääle jäi professor jälle rahule, käänas teisele küljele ning magas edasi.

Challenger, „on kolba vormi, näovinkli ja teiste tundemärkide järele pärit mitte sugugi madalalt arenemisastmelt, vaid nad ületavad oma üldise arenemise tasapinnalt nii mõnegi indiaanlaste suguharu Lõuna-Ameerikas. Vaevalt oleksin varemini uskuda võinud, et siin Maplewhite maal elab selline arenenud raass. Ahvinimesed on nende poiste kõrval ainult loomad ning pole mõteldagi seda, et need indiaanlased on välja arenenud ahvinimestest".

„Aga kust kurat nad said siia üles!" kirus lord.

„See on igatahes küsimus, mille lahendamine on eriti nüüd kaunis raske. Mina isiklikult olen arvamisel, et maakerkimine ei ole sündinud ühe korraga. Äkiline maa-aluste jõudude tegevus tõstis omal ajal selle kaljusaare küll nii kõrgele, et suured loomad ei saanud ülevalt alla, kuid see ei keelanud sugugi vähemaid loomi ja indiaanlasi alt üles tulemast. Vast hiljemini tõusis maa veel ja siis ei saanud nad enam ülevalt alla. Me oleme siin kohanud terve rea kaasaegseid loomi, nagu tapiiri, laiskelajale väga sarnast olevust, hiigelhirve ja sipelgakaru. Säälsamas kõrval on jälle juura aja hirmutisi ning putukaid. Et siin saarel elab ja kasvab mitme ajajärgu loomastik ja taimestik segamini — see on selge meile kõigile juba esimesest hetkest pääle. Ja nüüd on siin kõrvuti indiaanlased ja ahvinimesed. Ja millise otsuse me võime teha sellest kõigest? Usun, ainult ühte: siin üleval on kaks erilist ilma: Üks, kus elu lokkab ürgaegsetes, madalates ja primitiivsetes vormides ... — see tähendab, ainult mõnede üksikute eranditega, sest oleme ju ka siinses juura aja riigis märganud üksikuid tüüpe, mille juures on ilmselt märgatav suur intelligents ja arenemise tasapind (Challenger vaatas sellejuures mulle altkulmu otsa). Ja teine, praeguse aja kohane, meile kõigile tuttav elu kõrgemates progressiastmetes. Mis puutub indiaanlastesse, siis olen juba enam-vähem kindel selles, et nad on selle maailma asunikud, sisserändurid. Kas nälja või lihtsalt

Seltsielu maal.

Kultuuriliste ja majanduslikkude organisatsioonide tegewus.

Loodi spordiringi tegewusest. Aastaid on sellest möödunud, kui asutati Loodi spordiring. Algusaes oli seltsitegewus wäga aktiiwne. Korraldati suur hulk wõistlusi, milles ka wõrdlemisi häid tagajärgi saawutati. Nende kõrwal korraldas spordiring kaunis sagedasti pidusid männikus, kuhu linnast ja ümbrusest palju inimesi kogunes. Männikusse oli ka wastaw näitelawa üles seatud.

Wahepääl jäi seltsitegewus soiku. Korraldati ainult paar pidu, kuna spordiwõistlustest peaaegu sugugi kuulda ei olnud. Wiimasel ajal on seltsis siiski tõusu märgata. Korraldatakse kohalikus peosaalis kaunis sagedasti pidusid. Nii korraldati ka läinud suwel spordiwõistlused.

Kui seltsitegewus nii edasi areneb, siis wõiwad loodilased ehk wast eeltulewal suwel juba mõnda korralist spordi- ja jalgpalliwõistlust näha.

Seltsielu Wardis. Asja loodud „Karjalaste ühing", mis kewadel ellu äratati ja hoogsalt oma teotsemist algas, jäi liikmete hooletuse tõttu suwel oma neljanda koosoleku järele elu ja surma wahele kõlkuma. Kuni ta wiimaks 1929. a. jälle oma tegewust algas ja 10. weebr. 1929. a. oma wiienda koosoleku ära pidas, mil oli ka ta esimene aastapäew, milleks mõned õnnesoowid tulnud. Nüüd annab selts ka käsikirjalist ajakirja wälja. Teine wardlaste ettewõte on: Masinatarwitajate ühisus", T. Hardlega eesotsas. Ühisus kawatseb kewadel trattori osta, mis jaoks igal tarwitajal 10.000 senti tuleb maksta. —Os.

Wabaharidustöö maal lonkab. Wabaharidustöö maal on hoolimata sellest, et haritlaspere maal tunduwalt wiimastel aastatel on suurenenud, wõrdlemisi soiku jäänud. Seltsid, mis omal ajal awaldasid energilist tegewust, on kõik wälja suremas wõi kiratsewad sihituse kobamises.

Sunduslikku raamatukogu wõrgu teostamisega on küll asi wäliselt paranenud — igas wallas on wähemini raamatukogu, kuid paljud neist on ainult nimepidi olemas, sest nende sisustus on sageli päris kõhn. Ja needki raamatud, mis on kogudes, seisawad mitmel pool korraldamata, nii et nad lugejatele jääwad kättesaamatuks.

Et wabaharidustööl wähegi maal edu wõiks olla, selleks on esimesjärgu tähtsusega just hää raamatukogu ja selle juhtimine peaks seisma asjaomaste isikute käes.

On ju olemas ka eeskujuliselt korraldatud raamatukogusid, kuid neid on ainult mõned üksikud. Kui riik kulutab wabaharidustööle suuri summasid, siis peaks küll kohalik seltskond ja omawalitsused niipalju hoolt kandma, et raamatud leiaks korralikku käsitamist, nii et nad oleksid rahwale kättesaadaw.

Wiljandi Kutsari Lugemiseringi tegewus näitab wiimasel ajal pisut suuremat elewust, kuigi liikmete arw eelmiste aastatega wõrreldes wähenenud. Arwatawasti tuleb seda wäikest edu panna nooremate tegelaste arwele, kellel indu ning tahet teotsemiseks.

Lugemisering omab wõrdlemisi sisuka 800-köitelise raamatukogu, milles leidub ka uuemat ilukirjandust. Üldse aga peab mainima, et kirjandus ei ole kuigi õnnestunult walitud — üks siit, teine säält. Seda asjolu wõib wabandada ehk sellega, et lugemiseringil ainelise külje tõttu wõimalik ei ole süstemaatiliselt raamatuid walida.

Üheks halwaks küljeks raamatukogu tarwitajaile osutub paheline nähe, et liikmed, kes pühapäewiti raamatuid wälja andma on määratud, sageli hääks arwawad tulemata jääda. Nii peab mõnigi lugemishimuline enne mitu korda koolimajas käima, kuni wiimaks õnnestub raamatuid saada.

Lugemisring on korraldanud wiimasel ajal ka omawahelisi perekonnaõhtuid, katsudes õnne ka näidenditega. Et aga liikmed ise lugemiseringist wähe hoolimad, siis pole ime, et ka perekonnaõhtud ilmeli kahwatuks peawad jääma. Ümberkaudsed inimesed, eriti nooremad, peaksid juba hää raamatukogu tõttu lugemisringist enam huwi tundma ja tema edenemiseks jõudu mööda kaasa aitama.

Abja-Peraküla seltskondlikud organisatsioonid puhkawad talweund. Ehkki Abja-Perakülas on kolm haridus- ja seltskondlikku organisatsiooni, millel mujal oleks ka kohuseks pidusid ja koosolekuid korraldada, ei saa wiimased nende kuidagi hakkama. Möödunud aasta jooksul korraldati waid paar ettekandewaest peokest, mis kolme seltsi tegewusest ei anna kuigi hääd tunnistust. Pääle oma organisatsioonide peokeste korraldas siin weel ka ÜENÜ Mõisaküla osakond paar sellelaadilist pidu, kus kunagi pole publiku puuduse üle kaewata wõidud.

Põhjus, mille tõttu siinne seltsielu wäljapaistwat tegewust ei awalda, on puudus kandwaist jõududest ja eestwedajaist. Otse karjuw tarwidus oleks uue tegewusetahtelise ja ajakohase seiswa organisaatori järele.

Üksnes oleks wõimalik ellu kutsuda laulukoori, mida Perakülas pole enam aastaid olnud, sest senini on needki peokesed, mida korraldada on suudetud, olnud ilma lauluta. Peoruumid, mille puudumise üle maalt tihti kuuleb õigustatud nurinat, on siin eeskujulikumaid, kui wast kuskil mujal. Mõned ärksamad noored harrastawad ka wähesel määral pingpongi, mis kahjuks senini siin küll wähe osawõttu ja tähelepanu leidnud.

Polli-Peraküla piimaühingu meiereis lagunes mootor. Paar nädalat tagasi lagunes siinse piimaühingu meierei mootor, nii ei saadud töötada. Teda lasti küll parandada, kuid waewalt saadi käima panna, kui ta täiesti ära lagunes. Sellest on juba üle nädala möödunud, kuid juhatus ei ole senini weel mingit otsust teinud, waid asus piima Penujasse wiima. Liikmed aga kiruwad juhatust. Kuna mootor on täitsa kõlbmatu, siis oleks pidanud juhatus lihtsalt kiires korras uue mootori muretsema, kuid juhatus ei oska muud midagi ette wõtta, kui wiib oma piima teise meiereisse, mis 8—9 klm. eemal. Muret teeb liikmetele wee see, et ühingu juhatus wastu pääkoosoleku otsust tellis uue pastöriseerimise sisseseade Tartust. Pääkoosolek otsustas „Baltika" süsteemi aparaadi tellida, kuid juhatus leidis tarwiliku Peetsi oma ning saatis wiimasele omapääd ka käsirahaks 1000 kr. Liikmed peawad juba nõu ja loodawad, et juhatus maksab selle summa oma taskust. Kõige hullem on aga lugu selles, et et puudub täiesti rewisjoni komisjon. Uskumata, kuid õige.

Seltsielu Kärstnas. Liig rohkesti tarwitaks see ruumi, kui just iga siinse seltsi tegewust hakata nii üksikasjaliselt kirjeldama. Kuid üldkokkuwõttes peab tähendama, et sugugi parem pole too möödunud aasta olnud, wõrreldes seda seltskonnategewuste ja sissetulekutega, kui wiimane oli seda põllumajanduse alal.

Tõesti ei leidu Kärstnas sarnast organisatsiooni, kes oleks suutnud oma eelmise aasta eelarwet tasakaalu wiia. Mainitud suhtes ei saa ju eelnimetatud organisatsioonide juhtiwate jõudude pääle mingit halba pilku heita, waid tuleb seda millegi muu asjaolu arwele panna, mis küll sõna tõsises mõttes raske wälja öelda, kuid siiski ka waka alla jäta ei saa, sest „Kärstnas pole ju seltsimaja!", mis kogu selle katastroofi põhjuseks on. Kuid siiski erilist tähelepanu tuleb juhtida kohalikule laulukoorile, kes oma uue ja energilise juhi tõttu end täiesti kindlale aluspinnale on rajanud ja kellelt suwekuudel nii mõndagi loota wõib. A. W.

Male.

Lõppmäng nr. 9.
Kokku seadnud A. Troitzky.

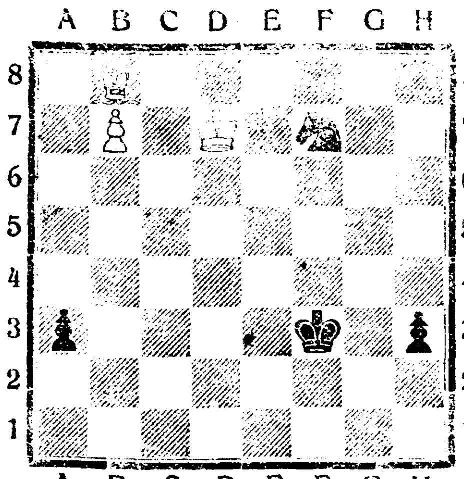

Valged: Kd7, Ob8, Eb7 (3).
Mustad: Kf3, Rf7, Ea3 ja h3 (4)
Valge algab ja võidab.

Lahendamata ülesanne.

Ülesanne nr. 34 (Malachoffi 3-käiguline) osutus meie lahendajatele liig kõvaks pähkliks ja kõik sissesaadetud lahendused olid valed.

Jätame praeguses malenurgas lahenduse avaldamata, et lahendajad veel võiksid „pääd murda".

MÄNG NR. 35.

Mängitud Hastingi turniiril käesoleval aastal.
Prantsuse avang.

	Valged: F. J. Marshall	Mustad: G. Thomas.
1.	e2—e4	e7—e6
2.	d2—d4	d7—d5
3.	Rb1—e3	Of8—d4
4.	e4:d5	e6:d5
5.	Of1—d3	Rb8—c6!
6.	Rg1—e2	Rg8—e7
7.	0—0	Oc8—f5
8.	a2—a3	. . . . .

Viimane käik ei ole eriti tugev. Capablanca valis matšis Aljehhini vastu siin Of5:

8.	. . . . .	Ob4:c3
9.	b2:c3	0—0
10.	c3—c4	Of5:d3

Mustade seisukord on hää, kuid viimane vahetus arendab ka valgete mängu. Nähtavasti tahab must viigi pääle mängida.

11.	Ld1:d3	d5:c4
12.	Ld3:c4	Ld8—d5
13.	Lc4—d3	Va8—d8
14.	Va1—b1!	Rc6:d4

b7—b6 oleks parem, ehkki valge selle pääle Vb5 mängib.

15.	Re2:b4	Ld5:d4
16.	Vb1:b7	Ld4:d3
17.	c2:d3	Vd8:d3
18.	Vb7:c7	Re7—c8
19.	Oc1—e3!	Vf8—d8
20.	a3—a4	Vd3—a3
21.	Vf1—c1	Rc8—b6
22.	Vc7:a7	Rb6—c4
23.	Oe3:g5!	f7—f6
24.	h2—h4!!	. . . . .

Marshalli-laadiline käik. Lihtsas seisukorras teeb üllatusi!

Seisukord pääle valge 24. käiku.

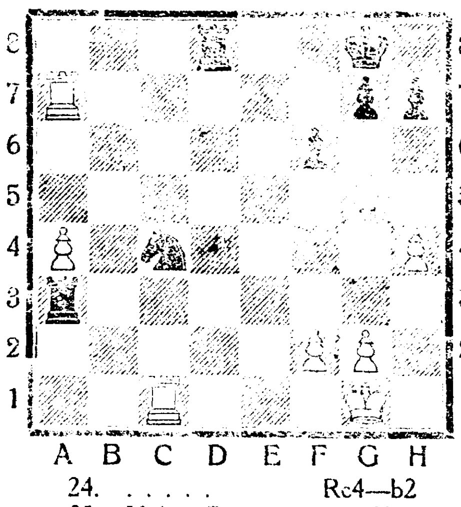

24.	. . . . .	Rc4—b2
25.	Vc1—c7	f6:g5
26.	Vc7:g7+	Kg8—f8
27.	Vg7:h7	Kf8—g8
28.	Va7—g7+	Kg8—f8
29.	Vg7—b7!	. . . . .

Vankril on kasulikum b7, kui a7, sest et viimasel korral valge Va4: läbi võidaks.

29.	. . . . .	Kf8—g8
30.	h4—h5	mustad annavad alla.

Ähvardub 31. h6, Vbg7+ ja Vh8++ kõrval. Ei aita enam ka Vd6, sest siis 31. Vhc7, Vd8; 32. h6.

Maleilmast.

T a l l i n n a s t. Tallinna esivõistlustel veab praegu Israel 3 võidupunktiga ilma kaotuseta. Järgnevad: Mikenas +2 —0, G. Friedeman +2½ —½. Raudvere +2 —1, Alun +1 —1, Üulberg +½ —½ jne.

R h e i n g o l d i s mängis ilmameister Aljehhin korraga 30 vastu. Meister võitis 24 partiid, kuna 6 viiki jäid. Võitjaid ei leidunud.

S t o k h o l m i s esinesid Bogoljubov ja Reti simultaanmängus. Bogoljubov võitis 30 vastasest 20, kaotas 4-le, kuna viigi saavutasid 6 vastast. Reti tagajärg oli natuke halvem. Tema võitis 20, kaotas 5 ja viike 5.

M i n s k. Siinses turniiris, millest osavõtjaid oli 14, jagasid 1—3 koha Model, Silič ja Vigotšikoff 9½ p., 4. Rosenthal 9 ja 5. Manevitš 7½ punkti.

H a s t i n g. Suurmeistriturniiril jagasid 1—3. koha E. Colle, F. J. Marshall ja A. Takacs 6 p., 4. Koltanovski 5½ p., 5. Yates 5 p.

A m s t e r d a m. Matš E. Colle ja P. F. van Hoorni vahel lõppes esimese võiduga +3 —0 = 2.

Kaugi lugemisering muretses raadioaparaadi. Möödunud aasta alul otsustas kohaliku lugemiseringi pääkoosolek muretseda raadioaparaati, mis ka nüüd juba üles seatud. Aparaat on 4-lambiline ja wõimaldab kõigi Euroopa jaamade kuulamise. Iga neljapäewal ja pühapäewal tulewad noored ja wanad kohaliku koolimajja raadiokontserdile. Ka jumalateenistuse kuulajaid on rohkesti. E. M.

Tarwastu raamatukogust. Mustla alewiwalitsus on lubanud wõtta oma ruumidesse Tarwastu kooli ja haridusseltsi awaliku raamatukogu, kusjuures wahetorbade selgitamine alewi, seltsi ja majaomaniku wahel alewiwalitsuse hoolde jäetakse.

Suurte tulekahjude ärahoidmiseks.

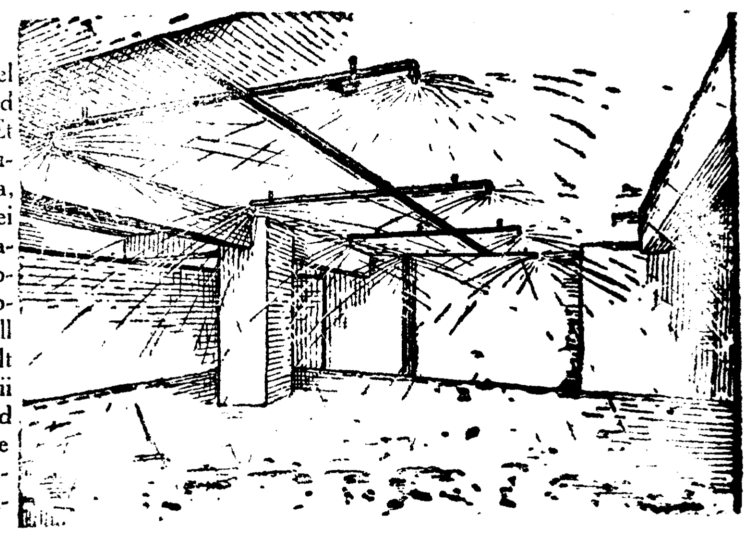

Saksamaal on viimasel ajal olnud mitmed suured kaubamajade põlemised. Et sarnaseid suuri tulekahjusid tulevikus ära hoida, selleks on Berliini politsei soovitanud kaubamaju varustada pildil kujutatud torustikuga. Tugevad veetorud oleksid laes krohvi all ja välja ulatuksid ainult nende otsad. Torud on nii tehtud, et nende kraanid 60—70-kraadilise kuumuse all ise lahti lähevad ja tugevad veejoad tungivad kaubaruumi.

Kasutage
wõimalust hää ja nõgusa trükitöö saamiseks soodsa hinnaga
Sakala Trükikojas.
Wiljandis, Lossi tän. 22, Telefon 2-3, postk. 32

14. p ä ä t ü k k.

Need olid tõsised lahingud.

Olime kindlas usus, et ahvinimesed esialgu niikaugele metsa ei tule ja meid seega üles ei leia, kuid varstigi selgus, et olime tolles arvamises eksinud. Ükski leht ei liikunud meie ümber ja kõik lamas kõige suuremas vaikuses, kuid siiski ilmunesid üksikud tundemärgid, mis kinnitasid, et vaenlased meid tähele panid ning jälgisid. Isiklikult mina sain tunda neid tundemärke ja varemini pole mu elu kunagi olnud nii lähedal lõpule, kui tookord. Aga sellest kõigest jutustan järjekorras.

Ärkasime hommikul veel täieliselt eelmise päeva jooksul läbielatud seikluste mõju all. Summerlee oli ikka alles nii nõrk, et ainult suure vaevaga suutis seista jalul, kuid vanal mehel näis olevat visa tahe ja hää meeleolu, sest ta ei teinud väljagi oma väsimusest. Varahommikul pidasime koosoleku, kus ligi kaks tundi arutasime oma praegust seisukorda ning seadsime kokku tegevusekava lähemaks tulevikuks, mis tõotas areneda kaunis sõjakaks. Otsustasime alul kõige otsemat teed marssida keskjärve suunas, et võimalikult kiiresti jõuda teispoole kaldale indiaanlaste juurde. Arvestasime igatahes sellega, et meid sääl kõigiti lahkesti vastu võetakse, kuna meie ju päästsime neli nende sõpra surmast. Need igatahes kinnitasid, et oleme nende raassi juures oodatud külalised. Ühtlasi asus meie südamesse ka lootus, et nende indiaanlaste kaasabil leiame kuidagi tee kaljudelt alla. Isegi Challenger ar-

190

Johni saabaste ümbert kinni ja surus oma näo vastu säärikuid.

„Tont võtku!" ütles lord ja kraapis mõttes kukalt. „Mis kurat peame tolle rahvaga pääle hakkama? Tõuse püsti, väike nadikael, ning võta nina minu saapalt ära!"

Summerlee hakkas toibuma, ta istus maha, võttis taskust roosipuust piibu ning toppis selle tubakat täis. „Igatahes päästsite teie need poisid ühes minuga kaunis kriitilisest seisukorrast", arvas ta. „Surma küünte vahelt tulles poleks mulgi sugugi hää tuju, kui peaksin sinna uuesti tagasi minema."

„Tore!" kisendas Challenger, „hirmus tore oli see, kui need metsalised said tunda tsiviliseeritud ilma püssirohtu! Kui meil poleks olnud neid püsse, siis oleksime praegu vast kõik lamanud all bambuseorkide otsas! Vähe kasu oleks Summerleel olnud minu palvetest. Tänu ainult lord Johnile ning meie noorele sõbrale, et nüüd saame asuda siin uuesti ringi vaatama."

Sääljuures naeris Challenger lõbusasti. Nähtavasti polnud tollel mehel isegi nüüd, kus ta oma silmaga nägi selle maa hädaohte, tahtmist siit niipea lahkuda. Kui Challenger seisis oma räbalates ja sasitud juukstes ning habemes minu ees, siis ei saanud ma ikkagi parema tahtmise juures lahti tundest, et see mees on teataval määral lähedane sugulane neile karvastele koletistele, keda me äsja tulega ristisime. Ka indiaanlased nähtavasti kartsid Challengerit, sest nad hoidusid professorist eemale ja eelistasid lordi, kelle jalgade ümber kogusid nad kõik hunnikusse.

„Ärge siis nii hirmsasti värisege", hakkas nüüd lord punanahku rahustama ja silitas sõbraliselt kõige lähemal oleva indiaanlase pääd. „Lõpuks olete ju kõik samasugused inimesed kui meiegi ja läbi teinud samasuguse saatuse kui Summerlee ja Challenger."

„Muidugi", oli ka Challenger lordiga nõus.

„Teil, Challenger, oli õieti õnne kõige rohkem ning selles peate ainult tänama oma välimust, mis õige tuge-

187

4: läbi võidaks. Kf8—g8 mustad annavad alla. Vbg7+ ja Vh8++ a Vd6. sest siis 31.

allinna esivõistlustel idupunktiga ilma kaoikenas +2 —0. G. Raudvere +2 —1. +½ —½ jne. ängis ilmameister Al- u. Meister võitis 24 id. Võitjaid ei leidu-

inesid Bogoljubov ja Bogoljubov võitis 30 , kuna viigi saavutasid rg oli natuke halvem. 5 ja viike 5. rniiris, millest osavõt- 3 koha Model, Silič ja Rosenthal 9 ja 5. Ma-

neistriturniiril jagasid J. Marshall ja A. Ta- i 5½ p., 5. Yates 5 p. latš E. Colle ja P. F. es esimese võiduga

Sakalamaa elu.

Viljandist.

Wabariigi aastapäewa pühitsemine.

Paraad jääb ära, selle tõttu aktused kell 12 päewal.

Mitte unustada lippe ja waateaknaid.

Et wabariigi walitsuse otsusega teatawasti ära muudeti sõjawägede paraadide pidamine eelseiswal aastapäewal, siis jääb ära ka kawatsetud kaitseliidu, sõjawäe ja tuletõrjujate ühine paraad Wiljandis. Nagu juba waremini toodud kawas teatatud, peetakse paraadi ärajäämise korral aktused „Koidus" ja „Ugalas" kell 12 päewal. „Ugalas" esinewad endiselt: kõnega õpetaja Westren-Doll, tuletõrjujate orkester, Rahwaülikooli laulukoor ja solistidest teatri näitlejad Malmsten, Laid ja teised. „Koidus" kõnelewad J. Muinaste ja kirjanik J. Jaik Tallinnast. Lauludega esineb „Koidu" laulukoor ja solistid A. Hermann ja J. Kuumann. Pääle selle weel kaitseliidu orkester.

Õhtuste pidude kord jääb endiseks. Wabadusristide kawaleridele antakse lõuna paraadi ärajäämise tõttu kell 15.

Wabaduse päewal peawad kõigil majadel riigilipud lehwima **wähemalt päikese tõusust kuni loojenemiseni**, mille pääle politsei erilist tähelepanu palub juhtida.

Asutistele ja äridele tuleb weel kord südame pääle panna, et nad oma waateaknaid ei jäta pimedaks ja ilustamata.

Toimetuse töö lõpul pidas linnawalitsuse ruumides aastapäewa pühitsemise kawa wäljatöötaw komisjon oma wiimast istungit, kus arutati lõplikku peenejoonelisemat pidustuste ja aktuste kawa.

Ulakud lugemistoas.

Lõhutakse uksi ja rebitakse ajalehti.

Wiljandi rahwaülikoolide seltsi poolt ülalpeetawas awalikus lugemislauas on wiimastel nädalatel publiku poolt mitmesuguseid korrarikkumisi ning isegi ulakusi esile tulnud. Nii lõhuti kellegi lugemislauatarwitaja poolt hiljuti ära uksekäerauad, nii et seda enam muidu tarwitada ei saanud, kui tuli parandada. Ka lõhuti mõni nädal tagasi elektrikella traadid ära ning osa neist isegi wiidi minema. Kellel neid nii hädasti tarwis pidi olema, see on senini teadmata.

Ka ajalehtede rebimisi ning lõhkumisi tuleb sageli, nii et pea alati hilisemad lugemislauatarwitajad leiawad eest waid rebitud ajaleheräbalad. Eriti halwas seisukorras on weel need ajalehed, missugused harwemini ilmudes peawad kauemini tarwitamiseks wäljas olema.

Igatahes tuleks siin inimestel endil rohkem korda pidada ning purustamisekirge, kel seda on, tuleks wähegi taltsutada, et teised kaaskodanikud selle all ei kannataks.

2 uut pensionäri.

ühele määrati ühekordne toetus.

Järjekorralisel pensionikomisjoni istungil tulid läbiwaatamisele 3 palwet. Pensioni pääle soowisid saada nimelt raudteetööline Tõnis Weldeman, wangiwalwurid J. Wirumann ja Tõnis Järs.

Weldemann on 73 aastat wana ja raudteel teeninud ligikaudu 25 aastat. Juba möödunud aastal 14. sept. pidi ta terwisl. põhjustel tööst loobuma. Komisjon leidis, et Weldemann on oma tööjõust kaotanud 80 protsent. ja otsustas palwe rahuldada.

J. Wirumann on sündinud 1887. aastal ja wangiwalwurina töötanud 9 aastat. Komisjon leidis, et ta oma tööjõust kaotanud 75 prots., kuid et teenistuseaastad wastawas seaduses ettenähtud arwu wälja ei anna, siis ei saadud talle alalist pensioni määrata, waid anti ainult ühekordne toetus poole aastapalga suuruses.

Teine wangiwalwur, Tõnis Järs, on 61 aastat wana ja oma kohal teeninud 25 aastat. Temagi on oma terwisest 75 prots. kaotanud. Wangimajaülema sõnade järele on ta waatamata wanaduse ja haiguse pääle wäga teowõimas mees ning on üksinda kinni wõtnud wangi, kelle teised, nooremad ja tugewamad mehed põgeneda lasknud. Nüüd läks Järs alalise pensioni pääle.

„Oma karu — oma kaer".

Linnawalitsuse teeparandusehaod linna kodanikkude ahjudes.

„Oma karu, oma kaer", nii öeldakse harilikult siis, kui oma talu loom oma talu kaeras käib. Niisugune lugu ongi juhtunud linnawalitsuse päralt hagudega Kõpu-Metsküla teel.

Sügisel hakati hoolega linnawalitsuse poolt Kõpu-Metsküla teed tegema, kaewati kraawe tee kõrwale ja weeti hagu hoolega teetäiteks. Linna aednik ei jõudnud nii palju puid okstest puhastada, kuipalju Kõpu-Metsküla tee neid nõudis, neli-wiis jämedat pajumürakat wõeti kohal maha. Puud weeti linnawalitsuse poolt ära, haod jäeti aga teele teeparanduseks. Töödega ei jõutud aga sügisel omeilgi nii kaugele, et hagu oleks suudetud koha pääle panna, need jäid tee äärde hunnikusse. Hagu oli umbes 10 tugewat reekoormat. Nüüd on nende hagudega kurb õnnetus juhtunud. Öösiti näikse haokelkusid linna poole liikuwat, need wiiakse linnakodanikkude ahjudesse. Justkui mingisugune sööt on need haod, warsti pole neist enam jälgegi. Linnawalitsuse haod kaswatawad wargaid. Linnawalitsus oleks pidanud ikkagi hoolsam olema oma waranduse eest. —no.

Kuidas püütakse nurre.

Kalurite toiming ja tegewus all järwel. Nurr on tõepoolest ikka nurr.

Poisikesed ihu-hingega kaluritele abiks.

Pikkade, tugewate tuuradega lüüakse järwe lumega kaetud jäässe terwe rida umbes poolemeetrilise diameetriga auke. Suuremast august lastakse jää alla noot ning siis algabki wedu. Sisselaskmiseaugust lähewad wähemad augud poolkaares eemale ning samuti poolkaares tulewad jälle kokku awauseni, millest noot ühes koos kaladega sikutatakse wälja. Nooda mõlema tiiwa küljes on köied, mis pikkade lepalattidega aetakse mööda jääalust ühest august teiseni.

Ent ei ole kaugeltki kerge tõmmata noota mööda jääalust — wee wastusurwe on küllalt suur. Kaks-kolm meest ühe tiiwaköie juures ei suuda midagi ära teha. Et asjaga kergemini hakkama saada, selleks on tarwitusel lihtne riistapuu. Augu juurde, kus köit sikutatakse, tuuakse reel olew pütisarnane ning wõlli ümber tiirlew instrument, millel kummalgi pool külgedel augud küljes. Wiimasest sorgatakse läbi tugew lepamalakas ning kaks meest ajawad seda ringi. Tünni külge on kinnitatud köis, ja nii sikutatakse noota kerge waewaga edasi — wäljatõmbamiseaugule lähemale. Nii siis jää all noot argneb, wõtab ligi paarisajameetrilise piirkonna kaares läbi, tuleb jälle kokku ning paarimeetrilise diameetriga august sikutatakse ta ühes püütud kaladega päewawalgele. Iga sarnane tõmbus nõuab 2—3 tundi. Ka wäljasikutamist toimetatakse alul nende wõllidega, ent kui august hakkawad tulema juba noodatiiwad, siis asuwad mehed ise kallale ning ühiselt tiritakse siis noot wälja.

Päähuwi muidugi koondub noodapärale, kus pääjaak. Tuleb enne üle 10 minuti sikutada, kui nähtawale ilmub mõni üksik särjepoeg. Enne seda tuleb aga nähtawale nii mõndagi huwitawat: pelkknõusid, saapaid, puuhalge jne. Möödunud korral jäi Wiljandi järwel noota isegi terwe paat, tänawu sellist „üllatust" weel olnud pole. Mida enam pära poole, seda enam tuleb ka nurre. Et nüüd selle nurri üle päris õigele otsusele jõuda, asuwad asjatundjad tema isikut kindlaks tegema. Tulebki wälja, et nurr ikka tõepoolest on nurr, s. t. et on olemas mingisugune kalaliik, mis ei ole ei latik ega särg, waid mis sarnaneb mõnelt tundemärgilt esimesele, teiselt teisele. Ning selle loomakese nimi ongi siis nurr, seda aga ainult Wiljandi „Murdes", sest kirjakeeles olewat tolle kalaliigi nimi „nurg".

Nurride, latikate, särgede, ahwenate ja kiiskade rägastikus wälgub ka mõni suurem selg — need on purikad. Teinekord on neid õige palju, mõnikord aga ainult 3—4. Haruldastest kaladest jääwad noota sudakad, kuid need on tawaliselt õige wäikesed ja lastakse kohe järwe tagasi. Liputawad korraga sabaga ja kaowad põhja. Kõik teised aga rändawad noodast koormale ja algab kohe kõwa pakkumine. Kes koorma eest enam lubab, see sõidab otsekohe üles turule ja on täieõiguslik kaupmees. Huwitawad on poisikesed, kes köiesikutamise, jäälõhkumise jne. juures ihu ja hingega abiks. Neil on kuue all wäike kott ning sinna kaob nii mõnigi „nurr" ja mittenurr. Ka wähid, mis noodaga wälja juhtuwad tulema, rändawad sageli kottidesse, sest talwistest wähkidest millegipärast hoolitakse wähe.

Raamatukogu tegewus möödunud kuul.

Tung lugemile järele kaswab järjekindlalt iga kuuga.

Wiljandi rahwaülikoolide seltsi poolt ülalpeetaw raamatukogu, mis asub Eha tänawal, oli möödunud kuu wältel üldse awatud 25 päewal. Selle aja jooksul külastati raamatukogu kokku 1067 korral. Klastajaist on seekord naiskodanikud wäikeses ülekaalus, nimelt käis naislugejaid raamatukogus 538 juhul ja meeslugejaid 529 juhul. Kuu jooksul wõeti üldse lugeda 1939 köidet. Sellest arwust olid eestikeelsed 1457 köidet, inglisekeelsed — 12 köidet, saksakeelsed — 93 köidet ning wenekeelsed — 77 köidet.

Sisu järele jagunesid lugemiseks wõetud raamatud järgmiselt: ilukirjandusliku sisuga 1757 köidet, üldteoseid — 89 köidet, usu-, mõtte- ja kaswatusteaduse alalt — 29 köidet, ühiskonna ja õigusteaduse alalt kõige wähem — ainult 3 teost, keele ning kirjandusteaduse ja kunsti alalt — 26 köidet, matemaatika, loodus ja arwuteaduse alalt — 23 köidet, rakendusteaduse alalt — 19 köidet, maade- ja rahwusteaduse alalt — 17 köidet, ajaloo alalt — 22 köidet ning lastekirjandust — 28 köidet.

Ülaltoodut waadeldes näeme, et ilukirjanduse järele on kaugelt suurem nõudmine, kui kõikide teiste osakondade kohta kokku. Eriti nõutakse lugemiseks uuemaid ning tähtsamaid teoseid, millest eriti wõiks nimetada — A. H. Tammsaare „Tõde ja õigust", siis Metsanurga „Punane tuul", ja ka Jakobsoni „Tuhkur hobune". Need on muidugi tüsedamad teosed, mis rohkem aega lugemiseks nõuawad ja seega harwemini raamatukogusse tagasi tuuakse, kuna lühemad teosed, mis käiwad rutemini käest kätte, selletõttu rutemini ka läbi loetakse.

Mis üldse raamatukogu tegewusse puutub, siis on see aasta wältel tublisti edenenud. Nii käis 1927. a. detsembrikuul lugejaid raamatukogus üldse 910 korral (mehi — 477, naisi — 433) ning lugemiseks wõeti 1581 köidet. 1928. a. detsembrikuul aga käis lugejaid juba 1117 korral raamatukogus (mehi 562, naisi 555) ning lugemiseks wõeti 2000 köidet.

Jaanuarikuul 1928. a. — seega aasta eest, külastati raamatukogus üldse 951 korral, kusjuures raamatuid wõeti lugeda ainult 1641 köidet, kuna selleaastase kohta on wõrdluseks andmed eespool.

Pääle harilikkude raamatute on raamatukogul weel kolm konwersatsioonleksikoni. Kaks neist on Brockhausi omad, üks wene-, teine saksakeelne. Wenekeelne Brockhausi konwentsioon leksikon sisaldab üldse 86 köidet, kuna saksakeelne on tublisti wäiksem, sisaldades waid ainult 17 köidet. Teine wenekeelne konwentsioon-leksikon Granat oma on poolik lõppedes „p" tähe juures.

Leksikonisid on wõimalik tarwitada ainult siis kui raamatukogu on awatud, mil neid kogu hoidja siis soowijaile kohapääl lugemiseks annab.

Raamatukogu juures töötaw lugemislaud on ka rohkesti tarwitajaid leidnud. Pea alati on ruumikas tuba lehelugejaid täis. Negatiiwseks nähtuseks lugejate juures on see, et nad armastawad lehti „kätega lugeda", s. o. pääle paariminutilist wäljas olemist narmendawad juba lehe ääred ning üksikud wahelehed isegi kaowad. Ka rebitakse osa lehti sõna tõsises mõttes kohe lõhki. Eriti on täbar lugu nende ajalehtedega, mis harwemini ilmudes peawad paar päewa warnas olema. Wähemini teisel päewal on wõimatu juba neid lugeda.

Mõni aeg tagasi, raamatukogu Eha tänawale kolimisel, saadeti kellegi jõukangelase poolt korda sarnane wägitegu, et lõhuti ära elektri kella traat ning wiidi ära. Nüüd, neil päewil on kas seesama wõi ka mõni teine sama mõtteosaline ära lõhkunud uksekäeraua. Igatahes kui asi nii edasi läheb, siis tuleb kas wõi politsei patrull korra alalhoidmiseks lugemistuppa panna. Eho.

Hää ajaleht

on samuti hinnatav kui hää leib. Selleks parimat tõendust pakub

„Sakala"

mis on endale suutnud võita mitu korda suurema lugejaskonna, kui ükski teine provintsileht Eestis.

Ilmastiku wirr-warr.

Mõnes kohas külm, teisal sajab wihma.

Metobsi teatel wõib tänaseks loota järgmist ilma: merel keskmisest kõwani, sisemaal keskmise kiirusega idakaarte tuuled. Pilwine. Paiguti w?he külmem.

Rootsis, Eestis ja Lätis kestab lumesadu, Norra rannikul sajab wihma. Temperatuur Soomes langenud, Lõuna-Skandinaawias tõusnud. Hommikul oli Wenes kuni 33 kr. ja Lõuna-Saksas 24 kr. külma. Osamiinimumi järele puhuwate kirdetuulte tõttu oli Põhja-Eestis 12—12 kr. ja Lääne- ning Lõuna-Eestis läänetuulte tõttu 2—7 kr. külma.

Tallinnale püütakse sudakaid.

Senini sudakaid mõni üksik päewawalgele tulnud.

Eile jõudis Wiljandisse Tallinna linnawalitsuse weemuretsemise ja walgustuse osakonna esindaja Nurk, kellele ülesandeks tehtud Wiljandi järwest sugusudakaid wiia Tallinnasse ülemiste järwe. Senini on aga Wiljandi järwest noodaga mõni üksik sudak kätte saadud ja needki lasti jääauku tagasi. Paistab kahtlane olewat, et tallinlased siit saawad nõutud arwul — 100 tükki — sugusudakaid.

Töötuid 270.

Tööbörsil on töötuid registreeritud 291. Sellest arwust tulewad maha arwata 21 isikut, kes end töötute nimekirjast wälja wõtnud. Seega jääb töötuid Wiljandis 270.

Wiljandi ühishaigekassa „Abi"

korraline wolinikkudekogu koosolek

peetakse ära pühapäewal, 17. märtsil s. a., kell 10 hommikul Sakalamaa Jahiseltsi ruumides, Uueturu tn. 6. Päewakorras on: 1. Koosoleku juhataja ja protokollikirjutaja walimine. 2. 1927. a aruanne. 3. Liikmemaksu määramine. 4. Abirahade suuruse ja korra määramine. 5. Palkade määramine. 6. 1929. a. eelarwe. 7. Tööstuste haigekassa alla kinnitamine. 8. Walimised. 9. Pääkoosolekul üles tõstetud küsimuste otsustamine. 10. Läbirääkimised.

Walguspildid ja kõne „Bristolis".

„Wõitlus" korraldab laupäewal huwiõhtu.

Laupäewal, 23. weebruaril, kell pool 9 õhtul korraldab Wiljandi karskusselts „Wõitlus" hotell „Bristoli" saalis (Suurturg 2) walguspiltide- ja kõneõhtu. Kõnega esineb karskusinstruktor G. Laja, kõneledes teemal: „Eesti karskusemeelsusest ja karskusetöö päewaülesannetest".

Kõnele järgneb walguspiltide demonstreerimine. Walguspilte näidatakse kõigist Eesti maakondadest, Soomest ja Ungarist, pääle selle weel nalja- ja pilkepilte ning muud. Alul ja lõpul on grammofonimuusika.

Kõne algus on kell pool 9 õhtul. Sissepääs wabatahtliku maksu eest.

Gripp saksa koolis.

Gripi tõttu suleti teisipäewal Wiljandi saksa kool. Wiis kooliõpetajat puudus gripi tõttu ning klassid olid õpilastest peaaegu tühjad. Ühes klassis oli ainult üks õpilane, teistes kolm wõi neli õpilast. Kooliarsti käsul lasti kool kuni 26. weebruarini wabaks.

Suusaretk Põltsamaale.

Pühapäewal, 24. weebr., korraldawad kohalised suusamehed esimese pikema suusaretke ja nimelt Wiljandist — Põltsamaale, maa pikkus on umbes 40 klm. Wäljasõit sünnib pühapäewa hommikul wara ja Põltsamaale loodetakse jõuda lõunapaiku.

Rohkesti suusatajaid järwel.

Möödunud kolmapäewal oli ilusa talweilma tõttu järwe ümbruses õige rohkesti suusaspordiharrastajaid. Paljud püüdsid kasutada ka järweäärseid mägesid allaliuglemiseks, kuid et suurem osa mäekülgi on ikka weel paljad, siis leidus waid üksikuid kohti, kus seda lõbu nautida sai. Ka lõppesid paljudel mäest allaliuglemised lumest wäljaulatawa mulla tõttu, kuna see suuskade libisemist takistas, uperpallidega. Kukkumiste tõttu oli ka mõnel allaliuglejal jalg kriimustatud wõi jälle mõni koht põrutusest haige, kuid tõsisemat wiga pole kuuldawasti keegi saanud.

Keegli wõitis Pärnu.

Wiljandi meeskonnas oli palju „lukusmängijaid".

Möödunud teisipäewal wõistlesid Pärnus säälse keeglimeeskonnaga Wiljandi keeglimehed. Wõistlus lõppes Pärnu wõiduga, punktide wahekord umbes samasugune, nagu möödunud aastal Wiljandis, kus wiljandlased wõitsid.

Üksikute meeste kaupa olid wiljandlased küll paremad, kuid mingisugusel põhjusel ei sõitnud linnawõistlusele kõik mängumehed. Nende aset täitsid õige saamatud keegliweeretajad, kes ligi sõitsid ainult nalja pärast.

Wiljandlastele mõjus tunduwalt ka wõõras keeglitee ja wäikesed pallid. Huwitaw oleks mõlema wastase kohtamist näha erapooletul pinnal, siis wast selguks õige paremus.

Pingpong maakonna gümnaasiumis.

Kooliwõistlustel tuli meistriks Eduard Riimak.

Maakonna gümnaasiumi pingpongiwõistlused, mis algasid möödunud nädalal, jõudsid lõpule käesolewa nädala lõpul, neljapäewal, 21. skp. Wõistlused peeti 3 miinuse süsteemis. Esimese tabeli wõitis Riimak, wõites Seppa ja Sterni, esimest 2:1 (23:21, 11:21, 21:16) ja teist 2:0 (21:19, 23:21); teise tabeli wõitis Stern wõiduga Pruuli üle 2:0 (2 :23, 21:12). Kolmanda tabeli wõitis samuti Stern, wõites Kaasikut 2:0 (22:20, 21:16). Kaasik omakorda wõitis enneminni arwatawat 3. koha wõitjat Pruulit. Finaalis kohtasid siis Riimak ja Stern. 5-setilises mängus wõitis Riimak, kui enam kindlama tehnikaga mängija, ülekaalukalt, kuigi punktide seis seda ehk ei näita — 3:2 (21:15, 14:21, 21:18, 10:21, 21:15). Teise koha päris nii E. Stern ja kolmanda Boris Kaasik.

„Ugala" teater

„Linnukaupleja" esietendus teisip., 26. weebr.

Karl Zelleri operett 3 waatuses „Linnukaupleja" on üks ilusamaid ja wiisirikkamaid operette klassilise opereti alal. Operett „Linnukaupleja" on loodud juba möödunud aastasajal ja esmakordselt ette kantud Pariisis, kus tal anti poliitiline karakter. Kuid sattudes Wiini lawale, kadus see ja operett wõttis kodanlise ilme, kus naeruwääristakse äritegijaid, õpetlasi ja wäikesi saksa würstkondade wõimukandjaid. Sellisel kujul kanti teda ette Wenemaal ja hiljemini Eestis. Wiisirikka muusika tõttu on operett „Linnukaupleja" ka kokku ajajärgul suutnud püsida teatrite mängukawas. Sisult sünnitab ta palju nalja ja loob lõbusa meeleolu.

Viljandimaalt ja Mulgimaa rajalt.

Kogumeeste uus sisseweokaup.

Kustas Tonkman kandideeriwat Wiljandimaal esimesel kohal.

Sootsa ja Lauri täht langenud.

Wiimane maawolikogu koosolek ei annud kogumeeste kohapäälsele tuusale H. Laurile kuigi hääd atestatsiooni. Oli märgata, et isegi kogude omad mehed ei suutnud ära seedida H. Lauri sõidurahasid ja muid kentsakaid tegusid. H. Lauri toodi aastat seitse tagasi siia kuskilt Wiru- wõi Wõrumaalt Pärnu kaudu ja kohapäälsed kogumehed pidid temale ja ta kaaslastele andma kõik esimesed kohad. Nüüd on siis Lauri täht langema hakanud, kuid uuesti ei pääse esikohale Wiljandimaa mehed, waid jälle toodawat „wäliskaupa". Seekord olewat esile kerkinud Kustas Tonkman.

Siin käiwad ringi kuuldused, et eelseiswatel Riigikogu walimistel kandideerib Wiljandimaa põllumeestekogude nimekirjas esimesena Kustas Tonkman. Tolle wägewa korralduse olewat teinud kogude keskorganisatsioon päälinnas, kellel olewat piiramatu wägi ning wõim. Kohalikud põllumehed olewat wõimetud siin midagi ära teha.

Tonkmani siiatulek olewat omast kohast seletataw sellega, et Läänemaal, wõi kus ta eelmistel walimistel kandideeris, enam lugupidamist ei leidwat, kesk kohas aga peetakse temast, kui tugewast „tupitsamehest" suurt lugu.

Kindralihärra Jaan Soots kandideeriwat Tonkmani sabas teisel kohal.

Röövlid said 3 aastat.

Peksid meest, kuni see andis allkirja 3000-sendil. wõlakohustusele

Möödunud sügisel peksid Jaan ja August Nurgad Wiljandi walla Sooba talus elawa Johan Leegi tema enda aidas weriseks ja sundisid wiimast alla kirjutama 3000-sendilisele wõlakohustusele. Johan Leegi magas rahuliselt oma aidas, kui ülaltähendatud isikud sisse tulid ja teda ilma pikema jututa peksma hakkasid. Peksmine kestis nii kaua, kuni Leegi nägu oli üleni werine. Siis wiisid Nurgad Leegi wälja õuele ja lasksid oma ohwril näo werest puhtaks pesta. Pärast allkirja andmist wõlakohustusele peksti ohwrit weel edasi.

Asi oli arutusel Wiljandi-Pärnu rahukogus, kuid süütõenduste puudusel mõisteti Nurgad õigeks. Prokuröri edasikaebusel tuli asi nüüd arutusele kohtupalatis, kus mõlemad röövlid mõisteti 3 aastaks wangiroodu.

Loomaarste wähe.

Maainimesed tunnewad tugewat tarwidust loomaarsti järele.

Kui asusid maale jaoskonnaarstid, muutus arstiabi maainimestele palju kättesaadawamaks ning arstidel on igal pool tööd palju, iseäranis neil, kes rahwa seas kuulsamaks on saanud.

Palju pahem lugu on aga põllumehed loomadega, kui need haigestuwad. Jaoskonna loomaarstid asuwad hariliselt linnades wõi alewites ning nende wõrk on wäga hõre. Nii on maal kohti, mis asuwad kuni 25 kilomeetrit lähemast loomaarstist kaugel. Sarnaseis kohis on arstiabi saamine wäga raske ja kui tuleb loomale mõni raskem haigus, pole muud, kui surma oodata.

Haigete loomade kliinikusse transporteerimine sarnasest kaugusest on peaaegu wõimatu. Et tänawu loomade haigusi wäga palju, siis on ka loomaarstidel wäga palju tööd ning ei suudagi kõikide nõudeid rahuldada.

Hädaga minnakse abi otsima igasuguste „nurgaarstide" juurde, kes sagedasti looma weel rohkem haigeks teewad. Nii on maainimesed püsti hädas. Kas ei ole meil nii palju wastawa haridusega isikuid?

Tihti kuuldub maal loomaarstide puuduse üle nurinat, kuid keegi ei astu samme, et sel ka tagajärge oleks. Loomaarstide wõrk peaks meie praegustes oludes wähemalt poole tihedam olema.

Korratu palgamaksmine.

Metsatöölised ootawad metsnikku rahaga.

Tänawune talw annab ennast igale terawalt tunda, olgu tööpaamises wõi töötasusaamises. Sellest on üle kuu aja möödas, kui Aimla Särgla metsas töölised töö mõnel langil lõpetasid. Töö lõpetamisel on igal töölisel raha hädasti tarwis, elawad nad ju peost suhu. Metsnikule saadeti mitu käsku järele, et tuleks tööd wastu wõtma, aga ei tulnud. Suure riidlemisega saadi wiimaks nii kaugele, et metsnik tuli kohale. Kuid töö ülewaatus algas alati nii hilja, et metsnik jai waewalt paaril-kolmel töölisel töö wastu wõtta ja õhtu oligi käes. Raha ei saanud aga siiski. Metsnik ütles, et olewat suur töö, raha saab umbes kolme päewa pärast.

Oodati nädal, oodati kaks, kolm... Metsnik aga ei ilmunud ikkagi metsa töölistele raha maksma. Ta ei näi teadwatki, et riigi metsatööde eest raha tuleb kiiremini wälja maksta.

Kõige suuremat nurinat sünnitab see, et ametnik lubab metsa tulla tööd wastu wõtma, määrab ajagi, kuid neist ei peeta kinni.

Töölised ootawad ja kaebawad.

Wabaduspüha maal.

Kaitseliidu korraldusel peetakse pühapäewal, 24. weebr. Kutsaril aktus järgmise kawa järele: 1) Wabadusesõjas langenud kangelaste mälestamine pastor Schiele kõnega, palwe ja lauludega. 2) Kõned ja ilulugemised kohaliste kaitseliitlaste ja naiskodukaitsjate poolt. 3) Elawad pildid. Lõpuks tants ja rahwamängud. Waheaegadel muusika. Algus täpselt kell 18. Sissepääs waba.

Asunikud teewad äri.

Antud laenu tarwitatakse muuks otstarbeks.

Teatawasti antakse asunikkudele soodsatel tingimustel odawaprotsendilist laenu mitmeks otstarbeks. Kuid paljud asunikud tarwitawad seda kurjasti, tehes sellega omapärast äri. Nimelt, mitmed nupukamad ja jõukamad asunikud, kellel laenu järele just tarwidust ei ole, wõtawad siiski riigilt odawaprotsendilist laenu ja annawad siis panka hoiule. Laenu eest wõetakse ju ainult 2—6%, kuna hoiusummade eest makstetakse kuni 10%, seega kaunis kena „sehwt". Teised jälle panewad raha mitmesugustesse „ettewõtetesse", kus nad sellest sageli ilma jääwad.

Ikalduskomisjon Olustweres.

Läinud nädalal oli Olustweres ikalduskomisjoni koosolek. Arutusele tulid nende isikute soowiawaldused, kes enne ikalduslaenust ilma jäid, sest nende ikaldus oli alla 50% ja krediiti oli määratud ainult neile, kelle ikaldus ulatus üle 50%.

Nüüd, mil krediiti suurendati, sest ka nendel, kes enne ikalduslaenust ilma jäid oli see hädatarwiline, astus komisjon uuesti kokku, et soowiawaldusi läbi waadata ja nendele wastawalt laenu määrata.

Läbiwaatamisele tuli 75 soowiawaldust, nendest ka mõned niisugused, mis tähele panemata tulid jätta, sest talunikul seisab põld söödis, kuid tahab ka ikalduslaenu saada. Laenu määrati kogusummas 7.850 krooni.

Külm on wõtnud palju kartuleid.

Püsiwad suured külmad sünnitawad maal palju kahju. Kartuleid, mida muidugi wähe oli, on külm weel wähendanud. Paljudes kohtades on suured kartulikuhjad ja keldritäied kartuleid külmast wõetud. Et talwealgus oli soe ja külm tuli nii järsku, siis ei oldud selle wastu sugugi warustatud. Sõnnik, millega kaetakse kuhilad sellisel juhtumil, oli alles wedamata ja ega seegi alati aidanud. Külmawõetud kartuleid söödetakse loomadele, kuid suurem jagu wiiakse wiinawabrikuisse.

Et kuhjades on just seemnekartulid, siis on kartuliseeme otsas paljudes kohtades ja osta ka pole. Kui ongi, siis wäga kõrge hinna eest, olid nad ju kallid erakordselt sügiselgi, mis nüüd weel kewadel.

Weepuudus maal.

Kaewud kuiwad. Wett saadakse weel jõgedest ja allikatest.

Kuna läinud suwel ja sügisel oli alaline uputus inimestele päris nuhtluseks, annab end nüüd õige kibedasti tunda weepuudus. Üle kahe nädala kestnud käre külm tõmbas wee õige wäikeseks ja praegu saadakse kaewudest wett weel waewalt enese tarwiduseks — söögi ja joogi jaoks, kuna loomadele tuleb wesi wedada jõgedest ja allikaist.

Õnnetused Wõrtsjärwel.

Kalasaak tänawu wäikene.

Wiimasel ajal on õnnetused Wõrtsjärwel saanud igapäewasteks nähtusteks. Alles hiljuti kukkus kellegi Tartumaa mehe hobune Wiljandipoolsel järwe äärel jääprakku ja uppus, kuna abi polnud lähedal. Mitmel puhul on hobused küll pääsenud, kuid ikkagi tugewa külmetusega. Kuna jääpraod on tänawu eriti laiad, siis tuleb nendest ülekäimisega õige ettewaatlik olla. Ka on kehw tänawune kalasaak, olgugi et püütakse õngedega, mõrdadega ja wõrkudega. Raske on tänawu kalasaagist ära elatada end ja perekonda. Wiimasel ajal on siiski saadud mõrdadega kaunis rohkesti lutsi.

Rändjutlustaja W.-Karistes.

Kui inimesed ei lähe kirikusse, tuleb kirik koju.

Et inimesed ei käi enam kirikus ja kipuwad usust täieliselt wõõrduma, eriti noorem põlw, see teeb õpetajatele tõsist päävalu. Kuna ühes kirikuliikmete wähenemisega ähwardab kaduma minna ka nende wana hää aeg, kus inimesed pidid kirikule wiima kümnist ja maksma igasuguseid muid makse, otsiwad usumehed teesid, kuidas „äraeksinud" karja tagasi tuua ja talle end. „kohuseid" meelde tuletada, sest keegi ei ela ju ainult pühast waimust, waid ka maisest warast.

Senini käisid maal hingi püüdmas kõiksugu „istid" ja „tistid", ent nüüd on neid jälgima hakanud ka suuremate uskude esindajad. Nii käis läinud pühapäewal, 17. skp., keegi Tartumaa poolt wärit olew rändjutlustaja W.-Karistes ringi, jagades õnnistust usklikkudele ja manitsedes mitteusklikke patustpöörmisele ning pakkus müüa „Eesti Kirikut".

Auto pole talisõiduk.

Autod tuisanud mäealustes kinni.

Et meie suure autodearwu juures neil teenistus wäike on, siis püüawad nad ka talwel maale sõitusid teha. Need sõidud aga ei lõpe igakord õnnelikult, sest auto ei taha lumehangest kuidagi läbi minna.

Nii wõib mäealustes, kuhu lumi kokku tuisanud, autosid hädas näha. Ehk autojuhtidel kõik tarwilised abinõud kaasas, ei päästa need igakord hädast, sest tuisanud teed on tihti liiga pikad ja neid lahti kaewata on wõimatu.

Imawere piimakoda wajab remonti.

Ruumid wäikesed ja töötamine kitsas.

Imawere piimaühing wajab paremat töötamiseruumi. Praegused on wäga wiletsad. Wiimasel ajal on piimakojale weel see halb nähtus tekkinud, et krohw laest ja seintest alla wariseb, mis põhjus oleneb muidugi ruumide niiskusest. Piima- ja kooretünnidessegi tikub wägisi sadama seda prahti. Tulewal suwel kawatsetakse piimakoja juures parandustööd ette wõtta. Päris uut ehitada pole praegusel ajal wõimalik, sellepärast tahetakse juurdeehitused ette wõtta päälmise korra juures.

Hundiaugud jõgedel.

Teekäijate hobused suplemas.

Praegu on jäälõikuse hooaeg. Iseäranis meiereide ligidal jõgedel ja järwedel on suured jääaugud.

Jäälõikajad aga ei ole õnnetuste ärahoidmiseks küllalt ettewaatlikud. Nii on jääaugud just talise tee kõrwale tehtud, kuhu nii mõnegi teekäija hobune sisse on kukkunud. Sagedasti ei ole augu äärtele isegi okst pandud, nii et öösel wõimatu augu olemasolu kindlaks teha. Peaks küll nii palju kohustustunnet olema, et wähemalt hoiatusemärke nii jäälõikamise- kui ka mõrraaukude juurde pandaks.

Esimene õnnetus Wõhma tapamajas.

Seatapja keewaweetünnis.

Mõni päew tagasi juhtus Wõhma tapamajas esimene õnnetus ühe töölisega. Seatapja, märgates ühel masinal mingit riket ja seda parandama hakates, libises ning kukkus keewasse tõrde. Saadud wigastused keewas wees on kaunis tõsised, ta saadeti Põltsamaa haigemajja.

Külamehe rahakott aidatrepil.

Ühel hommikul leidis Kabala asuniku S. perenaine aita minnes aidatrepilt rahakoti. Haruldast kingitust ligemalt uurides ei leitud kahjuks seest aga muud, kui mõned dokumendid ja isikutunnistus sama asunduse elaniku K. nimele. K. käest asja pärides, seletas ta, et rahakott tunnistustega juba mitu päewa teadmata kuhu kadunud. Kuidas rahakott aga wõõra talu aidatrepile rändas, seda ta ei tea.

Weetõbi surmab lambaid

Käesolewal talwel on paljudel Lõuna-Wiljandimaa põllumeestel lammaste suremisi ette tulnud. Lammaste tapjaks on n. n. weetõbi, mis on tingitud arwatawasti möödunud suwe suurest wihmarohkusest.

Awaldame südamlikku tänu
kõigile, kes meie armsa poja
WOLDEMAR KALMU
wiimsesse puhkepaika saatmisest nii rohkel arwul osa wõtsid, iseäranis Sakala Trükikoja töölistele, Sakala Trükikojale. Wiljandi Raamatutööl. Ühingule ja teistele, kes tema hauda pärgadega ja lilledega kaunistasid.
Leinajad wanemad ja sugulased.

Soowitame rikkalikus walikus
pärjalinte
soodsa hinnaga ühes teksti pääletrükkimisega
Sakala Trükikoda,
Wiljandis, Lossi tän. nr. 22.

J. Kremeri riidekauplus
Tartu tän. nr. 7. Tartu tän. nr. 7.
Soodne juhus kõigile riidekauba tarwitajatele
ainult 5 odawat päewa
23.—28., kus müüakse kõik kaubad enneolemata odawate hindadega. **Tulge ja otsustage ise.**
J. Kremer.

„UGALA" teater
Laup., 23. weebr. 1929. kell ½9 õhtul
makseta etendus
„Faun"
E. Knoblauchi komöödia 3-es waatuses
Sissepääs riidehoiuraha 10 sendi eest.

Pühap., 24. weebr. 1929. kell ½9 õhtul
III korda
„Wõlur"
Ed. Wallacé kriminaalnäidend 4 waatuses 6 pildis.
Pääsed: 35—100 snt., õpil. 20 snt. riidehoiuga.

Kassa awatud 2 tundi enne etendust

Naiskodukaitse Wiljandi linna jaosk.
Pühapäewal, 24. weebruaril 1929. a.
„Koidu" seltsi saalis
Kontsert-õhtu
Eeskawal 1. Awamine. 2. a) Orkestri ettekanded, b) Koorilaulud, c) Sooloettekanded: klawerisoolo ja wiiulisoolo.
Laulud proua Härmi ja härra Kuumani poolt.
Algus kell ½9 õhtul. Lõpuks tants.
Pääsetähtede hinnad: 1 kroonist kuni 25 send.ni.

Moodsate tantsude kursus
H. Rüttim, dipl. tantsuõpet.
Esmaspäewal, 4. märtsil kell 7.30 algab moodsate tantsude kursus „Põllumeeste Kodu" saalis.
Lähemaid teateid saab Õpetajate Liidu kooperatiiwist, Wiljandis, Lossi tänaw

---

Wiljandi Ühispanga
korraline
pääkoosolek
peetakse ära pühapäewal, 10. märtsil 1929. a. kell 10 homm. Teater „Ugala" saalis.

Päewakord:
1. Koosoleku awamine ja juhataja walim.
2. Põllum. Rewisj. Liidu rewideerim. prodok. ettelugemine.
3. 1928. a. aruande kinnitamine.
4. 1928. a. ülejäägi jaotus.
5. 1929. a. eelarwe.
6. Walimised põhikirja järele.
7. Läbirääkimised.

Märkus: Pääkoosolek on igasuguse liikmete arwu koosolemisel otsusewõimuline, kui ta määratud korra järele kokkukutsutud. (põhik. § 47).
Juhatus.

Õpetan
autojuhtimist ja autotundmist
mõlemaist soost isikuile wastawalt linna ja teedeministeeriumi elsami nõuetele. Küsida Jakobsoni tän. 44. ja Põllu tn. 16. Tibor.

Linatööstus ja jahuweski
M. Weldemann
(Endine Wiljandi Tooreliina tööstus)
Wiljandis, Tallinna tän. nr. 45. Telefon 804.
Ostetakse: murtud, murdmata ja puhastatud linu, takku ja kõitsugu wilja.
Müüakse soodsatel tingimustel kõiksugu wälismaa ning kodumaa wilja ja jahu.
Weskis tehakse korralikult kõitsugu jahwatustöid nagu: püüli, kruupe tangu jne
Austusega **M. Weldemann.**

Tartus
on „Sakala" üksiknumbrid müügil üldises ajakirjanduse kontoris, Rüütli tän. 11.

Wäljamaalt tagasi jõudes algan
haigete wastuwõtmist
(sise- ja suguhaigused)
Wiljandis, Lossi tn. 24, iga päew kella 10—12 ja 4—5.
Dr. E Gustawson.

Ämmaemand Adamson
Oru tän. nr. 7.

Eelteade
Margot Simonson'i
klaweri-klassi
3. õpilas-õhtu
on 9. märtsil
Haridusseltsi gümn.

Deosof-hiromant hr. De Nigolly
Peatun weel lühikest aega kuni esmasp., 25 weebr. Wõtan weel wastu enne wäljamaale sõitu, kuulutades täpselt teie elusaatust.
Wiljandis, Suurturg 7, hoowi pääl teisel korral.

Wahwärgi püstitamise-
töö
ära anda Ilmarise tän. 38

Härrad ärimehed, kes wõimaldab waesele poisikesele ärisse mingit
teenistust
Kirjad jätta selle lehe tal. kuni 28. weebruarini.

Kruu awedajad
leiawad pikemaks ajaks teenistust Parika raba teeparanduse juures. Ligemaid teateid saab töökohalt.
M. Palu, ettewõtja.

Wilunud masinist-saemeister soowib kestwat
teenistust
Kauaaegne praktiko, tunneb sepa-, lukusepa- ja puutööd.
Aadress selle lehe talit.

Noor neiu wajab
teenistust
linna wõi maale perenaiseks. Kõigis täiesti wilunud
Lähemaid teateid saab Mõe tän. nr. 14

Päikesepoolne
tuba
köögiga ja omaette sissekäiguga üürile anda. Tartu tän. 63

Möbleeritud
tuba
omaette sissekäiguga, soliid daamidele wõi härradele wälja üüriba. Koidu t. 13.

Kahetoaline
korter
wälja üüriba. Küsida Tallinna tän. 13, poest.

Tuba
wälja anda Köstri tän. 21.

Tuba
möbliga, eraldi sissekäiguga kohe ära anda. Koidu tän 14, teisel korral.

---

2 tuba
saaba Tartu tän. 50.
W. Wõidu „Waiawal" 10—12 s. kuuse puid müüa ja 5—7 kub. titsee wedada.

TULGE
Leipzigi kewadmessile 1929. a.
Algus 3. märtsil.
See on Teile tulutoow!

Mustrimess	3. kuni 9. märtsini
Suur tehniline ja ehitusmess	3. „ 13. märtsini
Tekstiilmess	3. „ 7. märtsini
Jalanõude- ja nahamess	3. „ 6. märtsini

Kõiki teateid saate kiiresti postiga
Leipzigi messi juhatuselt Leipzigis.

Hinnaalandus Eestist messilesõitjatele:

Eesti raudteedel	50% hinnaalandust,
Tallinna Stettiini wahel sõitwal laewadel »Stettiner Dampfer Compagnie A. G«.	10% „ „
Saksamaal sõiduplaani järele sõitwatel rongidel	25% „ „

Piletitemüük läbi Eesti Reisibüroo, Tallinn, Pikk tänaw nr. 6.
Ligemaid teateid Auametlik esindus Eestis firma Wilhelm Borchert, Tallinnas Wene tän. nr. 40. Kõnetraat 19 29.

Möbleeritud
tuba
erasissekäiguga 1. märtsist ära anda pr. Sarap, Pikk t. 4. Näha wõib 12—2 ja 5—7 p. l.

Wiljandi Maak Poegl. Gümnaasiumi all olewad
keldri-ruumid
wälja üüriba. Soowiawaldustega pöörduda gümnaasiumi juhataja poole.

Uus maja
müüa, Kabala Tõrwaaugul. Kaupa teeb omanik, kohapääl kuni 1. märtsini.

Kirjutusmasin
Shmith Premier ja käsiõmblusmasin müüa Wiljandis, Kirikumõisa tän. 2.

Häädetingimustega müüa
ehitus-krunt
ühes puuwiljaaiaga, kohe tänawa ääres. Teatedi Pärnu, W.-Sepa 4.

Häid
katuselaaste
müüa Taewere wallas Koosil. Lõastud lõigatud 1929 a. Telef: Suure-Jaani 18-a. M Bath-ff

---

Müüa
wäike koht
Wana Tänassilma wallas. Teadust saab sit.

Odawasti müüa puust
elumaja
ärawedamiseks. Kõlbulik ümberehitamiseks. Puiatu asund, Joh. Bergmann.

Häid söögi-
kartulaid
linnumett ja kõiki koloniaalkaupe soowitab J. Ewert kauplus, Oru tän. nr. 4.

Wiktor Kosenkraniuse
liha-, worsti- ja delikadesskaup'us Wiljandis
Tartu t. 16 — Telef. 2-46
Kõige parem sisseostukoht perenaistele. Kohale jõudnud Caani konserweeritud piim.

Müüa odawalt hääs korras suur
talu
asub Harjumaal käidawas kohas. Lähemalt sit. „suur talu"—all.

Wäike talukoht
rendile anda. Kaupa tehakse Uusna Juhkamal.

Müüa odawalt
kummut
Uus tän nr. 22.

Wõeraste
laua-õiskus
algab weebruarikuu lõpul. Hööwelpan lae-, põranda-, woodri- ja leibungilaudu fewadel Wiljandi walla Tallinna talus. J Patune.

---

6 a. tiine mära-hobune
müüa wõi sõiduhobuse wastu wahetada Wiljandi hobusewoetuusmas.

Wiljandimaal, Kabala wallas Laewatküla „Käti" talus Olepa jaamast 2 klm
müüakse enampakkumisel
3. märtsil s. a. rehepeksugarnituur ühes naftamootoriga alghinnaga kr. 1200. Pääle selle laastulõikamisemasin, kreissaag ja muu põllumajanduslise inwentaar. H. Roosenbaum.

Müüa saxofonid
Alto Eis (hõbetet), alto Eis (nikelt), tenor B (nikelt) Aadr.: Ed. Uudel, Riia tn. nr. 33, Tartu.

Häid
katuselaaste
müüa Wastemõisa Pealemaa-metsawahi juures. Hind 4 kr. tuhat.

Rendile anda 1. maist Wiljandi wallas
„Rulli" talu
Kaupa tehakse koha pääl. Patune.

Talukoht
pooleteralt anda Wastemõisa Rooiul. Küsida omanikult wõi Tallinna tn. 53, J. Tallt'ilt.

Müüa
asundustalu
hää põllumaaga, noore wiljapuuaiaga ja korralikkude ehitustega. Postitee, wakstali ja linna ligidal, kenal järwe kaldal. Aadress sit.

S.-Kõpu Wanaweskis
on „Sakala" müügil ja wõetakse tellimisi wastu Köönbergi kaupluses.

Ärge hoidke raha asjata kodus!
Raha kodus ei too mingit kasu
Raha kodus hoida on kardetaw
Raha wõtab hoiule
jooksvale arwele ja tähtaja pääle ja maksab hoiusummade eest ajakohast protsenti
Sakala Pank
Wiljandis. Lossi tän., omas majas

Wabariigi aastapäewaks soowitan suures walikus:
paberist laternaid,
Eesti lipukesi,
kõige paremat Soome
krepp-paberit.
J. Kaikuni kauplus.

Ohja- ja köienöör,
rangid, rangiroomad, mustad Soome rihmad suures walikus saada naha- ja hobuseriistadekauplus
Wold. Kiwistik
Tallinna tn. 5, restoraan „Seafaare" kõrwal.

Kuulutus.
Wiljandi wangimaja annab wälja suusõnalisel
wähempakkumisel
27. skp. kell 10 wangimaja kantseleis, Koidu t. nr. 5-a. järelpakkumisega 3 päewa pärast samal kohal ja ajal wangimaja ehituse juurde Tallinna tn. nr. 37 towismisnema 10 k. s. põllutwa ja 52 kantsülla wõi 505,39 kantmeetri liiwa ja kruusa muretsemise ühes kohaleweoga. Pakkumiseist osawõtjatel tuleb pakkumise kindlustuseks 100 kr. sisse maksta.
Wangimaja ülem: E. Laube.
Arweametnik: M. Pikas

Paistu kirik 24. weebruaril.
Wabaduisepüha jumalateenistus, algus kell 11 homm. Uute Kodukaitse ühinglasie ja
Kaitsemalewlaste õnnistamine
Laulu- ja pasunakoorid! Laululehed!
Õp. M. Waher.

Uus wäike
maja
müüa. Teateid saab Tallinna tän. 13, hr. Patuse poest.

Talukoht
keskmise suurusega rendile anda. Teateid saab Jakobsoni t. nr. 9 maamõõtja H Keskküla käest.

Raadio.
LAUPAEVAL, 23. VEEBRUARIL.
Tallinn. 18.30 lastetund. V. Väli ja T. Kuusiku näidend noortele 4 pildis: „Aasta ja tema lapsed". — 19 päevauudised. — 19.30 Prof. A. Nõmmik: 1928. aasta väetuskatsete tulemusi (ülekanne Tartust). — 20 grammofonimuusika. — 21.15 Tantsumuusika Estonia Valgest saalist (The Murphy Band).
Berliin. 16.30 kõned. — 18 muusika. — 19.30 kõned. — 21 ajaviitemuusika. — 22 ilmak. — Tantsum. kuni 1.30.
Viin. 12 muusika. — 17 kontsert. — 18.40 sõnaline. — 20.30 sinfooniakontsert. — 22.10 operett.
Kalundborg ja Kopenhagen. 16 sõnaline. — 16.30 kontsert. — 18.50 sõnaline. — 21.30 Havai muusika. — 22.30 kontsert. — 23.45 tantsumuusika.
Stokholm ja Motala. 18 ajaviitemuusika. — 19 lastetund. — 19.30 kabaree. — 20.30 Mozarti „Don Giavonni". — 24 tantsumuusika.
Königsvusterhausen. 11.15 ja 14.30 Berliin. — 16.40 sõnaline. — 21 Berliin.
Helsingi ja Lahti. 12.05 kontsert. — 17 grammofon. — 18 mitmesugust. — 19.30 näidend.
Riia. 19.30 ooper „Rigoletto".
PUHAPAEVAL, 24. VEEBRUARIL.
Tallinn. 10 jumalateenistus Piiskopi kirikust. — 12 Paraadi ülekanne Vabaduse platsilt. — 16 grammofonimuusika. — 17 Piduliku aktuse ülekanne „Estoonia" kontsertsaalist. — 20 Sinfooniaorkestri ja EMO segakoori kontserdi ülekanne „Estoonia" kontsertsaalist, juhatab prof. Aavik.

Walged hambad: Chlorodont
Walged hambad saate juba 1—2-kordse puhastamise järele imehästi wärskendawa maitswa Chlorodont-hambapasta abil, mis kõrwaldab ka halwa suulõhna. Saadawal igal pool. Hind: terwe tuub Kr. 1.—, pool tuubi Kr.—.60.

Nr. 25

Wõiti…
Hiljuti Berliinis peetud… maad 11:4 ja Prantsusma…
Tähendatud meeskond… neeka, E. Rademacher (S…

„Ideal" Teisip. 26. w… „Tulin… Kõige huwitaw… st.midest… Mängib par… Kol…

Wabadus…
Rende hul…
Wabariigi aastapäew… ja tehti kergendust üle 2… gimaja müüride wahelt… mise teel 68 wangi, kes e… linna ja Tartu wangin… tute hulgas on umbes 2… wanglas meelt muutnud… edaspidi korralikku elu el… und kommunistid on wäh… mehed aga ei ole annud…

Suur…
„Kaja"…
Aine…
Laupäewa õhtul kell… lema Tallinnas Pikal… maja pööningukord. T… wannitoa ahjust, kust… Kuna pööningukorra sei… puru ja turbaga, siis… raske. Maja pööningul… rib. Ülemistel korrdadel… metus, Põllumeeste Kej… seltside bürood. Alumisi… ja „Ühiselu" trükikoda, k…
Õhukeste lagede tött… tamisel tarwitatud wef… ja rikkus sisseseade. S… tud ka „Ühiselu" trükik… „Kaja" trükitawat ku… mat aineliste kahju on s…

Laps…
Gumal…
Rongis…
Möödunud nädalal… Tartusse sõitwal kiirron… wane sündmus. Teisek… korraga hädaldamist ja… wati, et on tegemist mi… kuid pea selgus, et lähe… ilmale uus kodanik. H… wõiks nut ilmakodanik… sünnitajale abi anda… keegi Tallinna arst,… andma.
Nüüd aga selgus, e… gisungseid arstiriistu… Arst tarwitas operatsio… taskurätt täitis marl… möödus siski õnnelik…